ШЕРАГІА ЯХЬ ЙОАРЖАЕ КПСС XXIII СЪЕЗДА СИЙНА!

ДЕРРИГАЧА МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВІАШАГІКХЕТА!

ШОАТТА 13 НОЯБРЬ 1965 шу
№ 135 (4148).
Мах 2 кеп.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГІалгІай обкома, Нохч-ГІалгІай АССР Лаккхехьарча Советан Министрийн Советан орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

«ІАЬРЖА ДОШУВ» ДУКХАГІА

Семилетка тІеххьарча шера белгга толамаш даьхад Грознефта мехкдаьтта доахача предприятеша, шоай деррига производственни хьокхамаш лакх а деш.

Масала, 1965-ча шера 10 бетта мехкдаьтта даккхара план кхоачашъяьй 100,9 процент, хІаьта дІадахача шера укх хана даьккхачул 30,1 процент дукхагІа хул из. Мехкдаьтта даккхара план кхоачашъеча дикагІа хьокхамаш даьхад мехкдаьтта промыслови управленей укх коллективаша: Гудермесски — 103,0 процент, Старогрознефта — 102,6 процент. Газ яккхара план кхоачашъеча а хьокхамаш лакхагІа долаш я уж коллективаш: «Старогрознефта» мехкдаьтта промыслови управлени—103,4 процент, Гудермесски НПУ — 128,0 процент. Ерригача «Грознефта» объединене 101,6 процент кхоачашъяьй газ яккхара итт бетта план.

Шерагара шерага лакхлу болхлой къахьегама овсарле, лохлу цхьа тонн мехкдаьттеи гази яккхарга дІабода мах, лакхлу предприятей рентабельность.

Нагахьа санна 1958-ча шера цхьа тонн мехкдаьтта даккхарга 8 соми 36 кепиги дІадодаш хиннадале, хІаьта 1964-ча шера из лохбаьб 3 сомаги 21 кепигаги дІакхоачабеш.

Дикка лакхъеннай «Грознефта» объединене рентабельность. Нагахьа санна 1958-ча шера 20,3 процент хиннаяле, хІаьта 1964-ча шера 10-зза гаргга дегІаеннай из, вешта аьлча 191,2 процент.

Цхьабакъда, хила езачунга дІакхаьчаяц «Грознефта» объединене рентабельность. Дукха наькъаш да предприятей рентабельность лакхъе йиш йолаш. ЛоархІамегІара хьаст ба мехкдаьттеи гази дукхагІа яккхарга а, къахьегама овсарле лаккхъярга а, иштта кхыдола гІулакхаш дарга а хьежжа хьахулаш бола продукцега дІабода мах цахаддаш лохбелга.

Мехкдаьттеи гази яккхарга дІадодар лохдара йолча керттерча мероприятех цаІ я хІара промысле мехкдаьттаи газеи скважинай фондах пайда эцилга тоадар.

Цхьабакъда, Грознефта мехкдаьтта промыслови управленей, массане а хІана яц аьнна йолаш я болх беш йоацачеи сеца латтачеи скважинай фонд. Масала, 1965-ча шера 1-ча июле мехкдаьтта-газови промышленноста управлене производственни объединенешка шортта мехкдаьттеи гази а йоаллаш йола 1000 гаргга мехкдаьттаи газеи скважина яр болх ца беш, ханна сеца латташ. Болх беш йоаца скважинаш нонагІо я Старопромысловски района мехкдаьттахой. Укх шера 20-ча октябре из тайпа скважина ткъаьи итт гаргга яр промыслашка. Нагахьа санна болх беш йоацача хІара скважина чура юккъера лаьрхІача деп - бус 1 тонн мехкдаьтта даккха йиш яле, шера 11 эзар тонн гаргга мехкдаьтта дус мехкдаьтта промыслови управлене хьа ца доаккхаш.

Октябрьски районе тІеххьарча хана дукхагІа хиннай болх беш йоаца скважинаш. Октябрь бетта денз болх ца беш я деннеи бийсаннеи 2 тоннал тІех мехкдаьтта дала йиш йола №№ 91-17, 71-13, 71-17 йола скважинаш.

Скважинаш сеца латт (болх ца беш) тайп-тайпарча бахьанех. «Малгобекнефть» НПУ промыслашка сеца латташ нонагІо скважинаш я лаьтта тахкарах. Лаьтта тахкача метте нийсъелча йох скважина оборудовани, дІахо болх бара вІалла пайдана а хилац из.

Грознефта предприятешка болх беш йоацача скважинех нонагІа ярац сеца латт хий тІадалар бахьан долаш. Скважина бурув тохаш тІоанашкара хий тІадаьлча е кхыча тІоана чура хий хьачухьада доладелча, скважинах дІахо пайда эцилга рентабельно доацаш, селла кІезига мехкдаьтта хул хьайоаккхача коачалца.

Цхьайола скважинаш сеца латт болх беча хана е скважинашта ремонт еча хана авареш хилар бахьан долаш. Уж тайпа скважинаш я Старогрознефта, Октябрьнефта, Малгобекнефта, Гудермесски мехкдаьтта промыслови управленей промыслашка.

Долаш да скважинай болх юкъагІа буташ дола тайп-тайпара кхы бахьанаш а: эксплуатационни колоннаш йохар, скважина чу коачал хьачу ца ахар, оборудовани ца хилар, кхыдараш.

Скважинаша болх ца бар чІоагІа Іаткъаш да предприятей экономикана. Цкъа-дале цу скважинаша продукци лап, долче, хІара дийнахьеи бийсанеи итташ тоннаш мехкдаьттеи гази юс хьа ца йоаккхаш. Амартизационни отчисленеш нонагІо хул. Уж отчисленеш ю скважина юххьанца хиннача маьха 6,7 процент боарам болаш. Цул совгІа, скважина маьхах 1,5 процент отчислени ю скважина капитальни ремонт е.

Цу тайпара, цхьа тонн мехкдаьттеи гази яккхарга дІабодача маьха дикка Іоткъам бу болх беш йоацача скважинаша. Мехкдаьттеи гази яккхарга дІабода мах массехказа лохагІа хила мегар, нагахьа санна предприятей болх беш йоаца скважинаш ецаре.

МалагІа мероприятеш чакхъяха еза болх беш йоацача скважинай фонд кІезигъяра?

НонагІа йола скважинаш, къаьстта а «Старогрознефта» мехкдаьтта промыслови управлене сеца латт эксплуатационни колоннаш талхар бахьан долаш. Из бахьан дІадоаккхилга, массаза санна, дувзаденна да скважина капитальни ремонт ярца. Цудухьа, мехкдаьтта промыслови управлене инженерно - технически болхлой лоархІамегІара декхар да болх беш йоаца скважинаш хургйоацача тайпара капитальни ремонт еча цеха болх вІаштІехьбаккхар.

Дуккхача скважинаша болх бац тІоанаш тІа хий тІадалар е скважине кхыча тІоанашкара хий чухьадар бахьан долаш. Из бахьан дІадаккхара йола керттера мероприяти я изоляционни балхаши беркатегІа йолча моттигашка довлари. Уж дешаш кхоачашдара боккхача лоархІаме да, йолаш йолча фонда хьал миштад хьожаш даим анализ еш, хІара скважина технологически режиме дола кхоачамбоацараш гучадоахаш, уж дІадахара геолого-технически мероприятеш увттаеши кхоачашъеши бола мехкдаьтта промыслай инженерно - технически болхлой инициатива йолаш а кадай а хилар.

Предприятей балха керттера экономически хьокхамаш кхоачашдара промышленноста болхлошта хьалхашка бехктокхаме декхараш оттадаьд КПСС ЦК сентябрьски Пленумо. Кердача хьалашка кхы а боккхагІа лоархІам болаш хургба сеца латтача скважинай фонд кІезигъяра беш бола болх, хІана аьлча болх беш йоацача скважинай фонд хилар чІоагІа Іаткъ предприяте экономикана, керттера экономически хьокхамаш лох а деш.

Л. ИЛЬЧЕНКО,
«Грознефть» яхача объединене мехкдаьттеи гази яккхара отдела инженер.

Дика къахьийгад Урус-Мартана района «Мичуринский» совхоза цхьоалагІча отделене Элиханов Дауд керте латтача тхьамка лелаеча бригадо. 12 гектара тІара планах 100 тонн мара йоацача 130 тонн тхьамка чуийцад цар. Къаьстта дика болх беш я пресс йолча тхьамка хьатІакхухьаш йола Азизова Айсет.

Сурта тІа: Азизова Айсет.
И. Плиева сурт.

Дика хоамаш

БОККХА ТОЛАМ

Дикача къахьегама толамашца дездир доккха цІей «Старогрознефта» № 1 йолча промысла коллективо. Ханал хьалха кхоачашъяьяр цар мехкдаьтта даккхара итт бетта план, хІаьта ворхІлагІча ноябре ворхІ шера план а кхоачашйир. Планал совгІа цар даьккхад 13 эзар тонн мехкдаьтта, 9333 эзар кубометр мехкдаьттаца йоагІа газ. Октябра сийна тІаийца хинна декхараш а толамца кхоачашдир промысловикаша.

Яхье яьннараштa юкъе хьалха латт Хаян-Кертерча участка коллектив (керте латтар — А. Д. Горепекин). Профсоюза Центральни Комитето шоллагІа ерригсоюзни преми хьожайир царна хьалхарча ах шера даьха толамаш белгалдоахаш.

Коммунистически къахьегама ударникаш ни. Живодров, Страпухин, Стрюков, Цыбин, Джабраилов, Назиров, Спивок, дуккха кхыбараш а ба укхаза массанена хьокхам телаш къахьегаш.

Г. ОСЬМАКОВ.

ДОШ КХОАЧАШДАЬД

Октябра 48 шу дузача денна сийленца накъа бахара яхье баьннача Грозненски производственно-товарни контора къахьегамхоша боккха толам баьккхаб. ЧІоагІа хозахеташ хоам бу цар шоаш валови продукци арахецара ворхІ шера план цІей тІакхачалехьа кхоачашъяь хиларах. ВорхІ шерен нийс беттен пхи миллион бІаь кховзткъа эзар сом ходаьд продукцега дІадодар лохдарах. ТІанийца социалистически декхараш тІехкхоачашдаьд

Р. МАРТИРОСОВ.

Ханнахьа ремонт ергья

ХІара шерра-шера шерлуш йоагІа «Ингушский» совхоза машинно-тракторни парк. Ханнахьеи дикеи кхашкара балхаш чакхдахара дика новкъостал ду кердача технико.

144 трактор, 42 комбайн, иштта кхыйола техника я совхозе. Укх шера 1-гІча октябре графиках ремонт - дІайолаьй цар. Цу гІулакха эша запчастеш, деталаш, помещенеш, балха опыт йола механизатораш кийчбаьб совхозе. Еррига тоае езаш 70 трактор я. Царех укх йиьлагІча квартале 35 трактор тоаяь мастерскешкара араяккха еза механизаторий. Октябрь бетта планах 10 трактор тоае езача 20 трактор тоаяь дІаоттаяьй цар.

Къаьстта дика болх бу топливни аппаратура слесара коммуниста Алероев Ахьмада. ТІехдика бовз Ахьмада ший болх. Дизельни трактора топливни насосашта сихеи говзеи цо ремонт яр бахьан долаш тоъал доагор кходу механизатораша. XXIII съезда сийна вахте а этта балха нормаш 150—170 процент кхоачашъю коммуниста Алероева.

Дукха заказаш деннад механизатораша токарни цеха. Шоашка хьаденна заказ механизаторий болх юкъах ца буташ ханнахьа кхоачашду токараша Ерошниковеи Стариченкоси. Денна норма 25 деталь йолаш 40 деталь хьаю токара Ерошникова, хІаьта дика рационализатор а ва из.

Ерошникова еннача 15 рационализаторски предложенеша 2300 сом паччахьалкхенна ахча ходаьд.

Совхозе дикагІа болча болхлоех лоархІаш ва аьшкапхьар Картоев Юси а. Дукха ха я Юсе из специальность караерзаяь. Ялх сага аьшкапхьара говзал Іомаяьй цо. ХІанз балха нормаш 140—150 процент кхоачашъю Картоева. ЙиълагІча квартала задани 15-гІа декабрь хьатІакхачале кхоачашъе аьнна дош деннад ремонтникаша.

В. ТАГУГОВ.

ТІехьа кхача культураш чуийца йоалаш латт

Республика колхозийи совхозийи кхашкара тІехьа кхача культураш — шекара свекла, хьажкІаш, дуга, баьца дааpaш, коартолаш чуийца йоалаш латт.

Ерригача республике гІолла 10 ноябрь тІакхоачаш шекара свекла чуийцай 11,3 эзар гектара тІара, из хул дІайийнарех 94 процент. Свекла хьаяьккха яьнай Гудермесский Ножай-Юртеи районий боахамашка. Цхьабакъда, свекла хьаяьккха ялнза ухкаш кхо бІаь гектарал тІех кхаш да хІанз а, керттерча даькъе Наьсарен, Урус-Мартана, Шаьла районашка.

Шера йола свекла йохкара план а кхоачашъяь яла йоахк колхозаш совхозаши. Шекар доаккхача заводе дІачуеннай 155 эзар тонн свекла, плана 97 процент хул из. Юхейиса пхи эзар тонн укх гарггахьарча деношка дІаенна дала торо йолаш да республика боахамаш.

2098 гектара тІара дуга хьекха даьннад, из да чуэца дезачох 82 процент, хІаьта а аьрдэр 1172 гектар мара яц. Дуга чуэцилга тІехьадувл Гудермесский Сунженский районашка.

Планага диллача дІадала деза дуга 1000 тонн йолча моттиге дІаеннай 1406 тонн.

ТІехьа кхачача баьца дааpий кхо бІаь совгІа гектар хІанзчул тІехьагІа чуэца езаш я.

БІаьрча хьанийцача республике гІолла коартолаш йохкара план кхоачашъяьй. ХІаьта а еррига коартолаш хьаьяка яьнаяц Советски, Сунженски, Шелковски районашка.

ТІадоагІача шерарча хьувкъама 123 эзар гектар зябь аьхай, из да плана 70 процент, вешта аьлча аха езаш кхы а 50 эзар гектар я. Зябь ахара тІехьадус Ведана, МалгІабика, Наьсарен, Советски, Шелковски районий боахамаш.

Кхашкара балхаш чоалханерча хаоттама хьалашка чакхдоахаш боахк республика лаьтта леладераш, хІаьта цудухьа дикагІа вІаштІехьабаьннеи техниках овсарегІа пайда ийбеши хила а беза уж, укх гарггахьарча деношка беррига хьувкъам чуийца баккхар духьа.

1965 ШЕРА 10 НОЯБРЬ ТІАКХОАЧАШ РЕСПУБЛИКА КОЛХОЗАШКЕИ СОВХОЗАШКЕИ ЗЯБЬ АХАРА ПЛАН КХОАЧАШЪЯРАХ ЙОЛА СВОДКА

(План кхоачашъяра проценташ)

РайониЙ цІераш	
Ачхой-Мартана	77
Ведана	48
Грозненски	90
Гудермесски	84
МалгІабика	60
Надтеречни	74
Наьсарен	28
Наурски	82
Ножай-Юрта	35
Советски	47
Сунженски	72
Урус-Мартана	87
Шаьла	68
Шелковской	53
Ерригача юртбоахама министерства колхозашкеи совхозашкеи гІолла	71
«Грозвино» объединене совхозаш	52
Консервни промышленноста объединене совхозаш	85
«Скотооткорма» треста боахамаш	51
Республикански юрта боахама опытни станци	84
Ерригача республике гІолла	70

ХЬИНАР СОВДУВЛ

Укх деношка локомотивни депо профсоюза комитета итогаш йир Октябра сийна тІаийца хинна социалистически декхараш мишта кхоачашдаьд хьожаш. ЛакхагІа къахьегама толамаш даьхачарех я механически цеха коллектив, депо хьалхара моттиг яьккхай цо.

Грозненски крекинг-завода коллектива инициатива хьал а лаьца депо станочникаша социалистически декхар тІаийцар Октябра деза цІей тІакхоачаш шера план кхоачашъе. Из декхар кхоачашдаь деце а хІанз декабрь бетта тІеххьарча деной чотах къахьегаш ба уж. ХІанзлехьа паччахьалкхенна ходаь ахча 2 эзар сом да.

Къаьстта дика къахьегаш ба токараш Горюнов Ефим, Литвин Владимир, сварщикаш Камышников Александр, Генов Алексей, кхы дукккхабараш. Царех хІаране сменни норма 130—140 процент кхоачашъю.

Барт тайнача механически цеха коллективо дош деннад КПСС XXIII съезда сийленца накъа яха.

Г. АНОХОВ.

СЕМИЛЕТКА КХОАЧАШЪЯЬЙ

РАПОРТ ЛУ РЕСПУБЛИКА МЕХКДАЬТТАХОША

Цахаддаш производства темпаш дегІа а кхувлаш, доккхий толамаш даьхад республика мехкдаьтта доаккхача промышленноста болхлоша. 1962-ча шера «Грознефть» яха объединени мехкдаьтта даккхара гІулакха контрольни цифраша семилетка тІеххьарча шера оттаяьча боарамга кхаьчар, хІаьта укх шера цу боарамал шозза тІехъяьннай.

10 ноябре боккха къахьегама толам баьккхаб: ханал хьалха 51 ди кхоачашйир Нохч-ГІалгІайчен мехкдаьттахоша ворхІ шера йола мехкдаьтта даккхара план.

Укх шерара мехкдаьтта даккхара боарам цхьанна а шера ца хиннача тайпара лакха ба вай республике.

Ханал хьалха кхоачашъяьй ворхІ шера план МалгІабика, Октябрьскии Старопромысловскии районий, гудермесски мехкдаьтта управлене мехкдаьттахоша.

Бурув тохача нийслу йоккхий технически халонаш эша а еш Нохч-ГІалгІайчен бурув деттараша укх тІеххьарча ворхІ шера эксплуатаце дІаеннай 250 кІоарга скважинаш.

Мезазойски мехкдаьтта доаккхашехьа хьинаре къахьег промысловикаша къаьнача фондах пайда эцаш а. Семилетка йолаелча денз болх бе йолаялийтай 285 къаьна скважина. 43 объекте вІаштІехьдаьккхад хий, фо, газ чуеттилга. Из бахьан долаш шерра-шера эзараш тоннаш мехкдаьтта хьадоаккх.

Промыслашка йовзаргйоацаш эргаьккхай техника, белггала кердаьккхай мехкдаьтта доаккхачеи бурув тохачеи производства культура. Семилетка йолаелча денз мехкдаьттаи газеи тоннага дІабода мах кхозза лохбеннаб, хІаьта къахьегама овсарле кхозза гаргга лакхъеннай.

Республика мехкдаьттахой КПСС XXIII-ча съезда сийна социалистически яхье а баьнна кердача іхе шера плана декхараш кхоачашде кийчлуш ба.

БАЛХАШ ЧАКХДАЬННАД

РЕСПУБЛИКА КХАШКА

Хоза латтача деноех пайда а эцаш чакхдаьхад лоаццача хана гуйран дееза деррига кхашкара балхаш Грозненски шурий совхоза кхаш леладераша. Дика чакхбаьккхаб гурахьа дув ялаташ дІадера болх а.

ХІанз зябь оахаш ба механизатораш. Лоаццача хана аьха даьлар 6100 гектар лаьтта. Цхьабакъда, цох кхоачамбаь Іац уж. КПСС XXIII съезда сийна къахьегама вахте а этта механизатораша лаьрхІад кхы а 2 эзар гектар зябь аха.

Лаьтта оахача нормаш тІеххкхоачашъеш болх бу 3-ча отделенерча кхаш леладераша вежараша ДужуевгІар Халидеи ГІапуреи. Норма 5,4 гектар йолча, хІара дийнахьа 10 гектарал кІезигагІа доацаш лаьтта оах цар. Иштта овсарле йолаш болх бу «ДТ-54» яхача тракторашта тІа Бадашов Хьусена, Байсаров Лемас, Салманов Адлана, Зугаев Салмана. Еррига а 11 агрегат я отделене лаьтта оахаш. ХІара денна 200 гектарага кхаччалца лаьтта оах укхаза.

3-ча отделенерча механизатораша юкъе хьалхле лелаю Калюкин Андрей Васильевича. Шийца болх беча прицепщикаца Сербиев Ахьмадаца цхьана «С-80» яхача трактораца хІара дийнахьа 20—24 гектар лаьтта оах цо, сменни норма 8,6 гектар мара йоацача.

— Сои прицепщики ховш ца тхоай декхар, — яхаш дувц Андрей Васильевича. — Из ва опыт йола механизатор. Нагахьа санна делкъийна хІама яа со саца везаш хилча а, зехьа ха йоаяц агрегато. Дика лелаю из Сербиев Ахьмада. Иштта тхоайла барта а долаш къахьегарах вІаштІехьдоал тха лаккхара овсарле йолаш болх бе.

Массаболча кхаш леладераша тІахьожам лоаттабу оахам кІоарга хилийтара, царна хов кІоаргал долаш оахам цар хьатІадоагІача шера юрта боахама культураш дика кхеяра боккхала лоархІаме долга. 27—30 сантиметр кІоаргал долаш лаьтта оах цар.

Цу отделене дика лел гурахьа дийнача ялаташта гІулакх делга а. Гурахьа дув кІа дІадийнача участке суперфосфат тоссаш латт, хІара гектара лаьрхІа 1,5 центнер а тоссаш. Деррига а 1500 гектар гаргга да суперфосфат тасса деза лаьтта.

Шаккха а ца соцаш тракторий моторий гІоргІа доал совхоза 1-ча отделене а. Укхаза зяба аха дезаш да 3 эзар гектар гаргга лаьтта. Кхашка болх беш 7 тракторни агрегат я. ХІара дийнахьа 128—130 гектар лаьтта оах цар.

Къаьстта дика болх бу механизатора Устаров Абдулхасана. ХІара дийнахьа «ДТ-54» яхача трактораца 6—7 гектар лаьтта оах цо, планах 5,4 гектар мара йоацача, хІаьта Крюшкин Бориса низ болашагІа йолча «ДТ-75» яхача трактораца 8—9 гектар лаьтта оах сменах. Изал лаьтта аха вІаштІехьдоал совхоза къаьнача механизаторех цаІ волча Скорин Иван Анисимовича а.

—Моттигаш хулар брак йолаш а— дувц Росляков Павел Андреевича. — Тханцига баьхкабар училищера практиканташ. Царна тІадиллдар лаьтта оахилга, опыт ца хиларах сов тІехига аьхар цар зяба лаьрхІа лаьтта. Шоай эІамагІа болча новкъосташкара даьнна гІалат тоадир тха механизатораша лаьтта юха а аьха, Цу гІулакхо хьахьокх отделенера кхаш леладераш болх цІена бе гІертилга.

...МаьркІажийна боад къоавлалуча хана 1-ча отделене контора юххе хьагулбала болабелар механизатораш. Уж бар шоллагІча сменах кхашка болх бе хьагуллуш бола трактористаш. Дукха ха ялалехьа автомашина хьатІа а ена балха дІабигар нах.

Уж балха хьабахкалехьа цхьан сахьатеи ах сахьатеи хьалха ши говр йоаллача вордаца агрегаташта хий дахьаш венав водовоз Малофейчук Владимир Петрович. Дийнахьа шозза-кхозза хий дахьаш воагІа из цу бовзаш болча новкъа гІолла, шийбехках лаьтта оаха агрегаташ сеца ца латтийтар духьа. Иштта дика болх бу трактористашта ший ханнахьа доагор лоаттадеча заправщика Умаров Юнуса а.

Е. МАКСИМЕНКО.

КЪА ДИКА ХЬИЙГАЧА

Шекара свекла лакха хьувкъам кхебаьб Урус-Мартана районерча Мичурина цІерахча колхова цхьоалагІча отделенерча свекла лелаеча кагирхой бригадо.

Цу цхьоагІо йолча коллективо укх шера бІаьсти къонача соммий беша мугІараштa юкъе 25 гектара тІа дІайийнаяр свекла.

Свекла дІаелехьа, дика Іунал а деш, из дІаюв лаьтта киййчдарах, дІайийначул тІехьагІа а Іунал дика деш лелаярах къонача свекла лелаераштa дика беркат даьлар: 25 гектарах хІаране тІара юккъера лаьрхІача 467 центнер свекла яьннай.

Свекла кхееча лакха хьокхамаш даьхад къонача свекла лелаераша: гектара тІара Тимуркаева Зарас яьккхай 560 центнер, Батаева Нурбика — 520 центнер, Магомедова Басара — 510 центнер, Шимаева Мадуса — 506 центнер, Шахидова Яхитас — 500 центнер яьккхай.

Дикал лакха йолча свекла 12000 центнер я еррига а цига чу а ийца, шекар доаккхача заводе дІаеннар.

Лакха хьувкъам баккхарах хьийгача къих доагІар а лакха дацар. Масала, Тимуркаева Зарас даьккхад 607 сом ахчеи 110 килограмм шекари.

М. АХМАТОВ.

Лакха хьувкъам кхебаьб

Дика къахьийгад укх шера Грозненски района № 3 йолча совхоза Эльмурзаева Іаддал-Хьамида кулгалдеча комсомольско-кагирхой звенос.

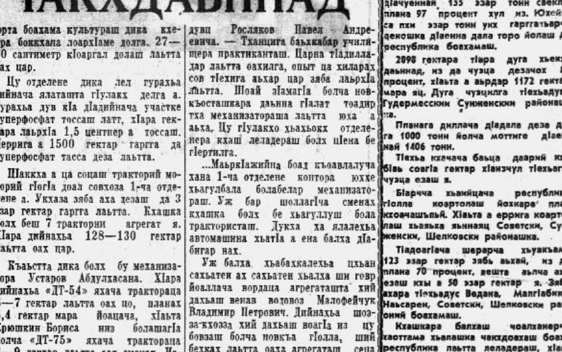
100 гектара тІа кхеяьй цар хьажкІаш. Геттара лакха ба цар хьувкъам.

ХІанз чуийна шоаш хьувкъаяь хьажкІаш чуэцаш боахк звено членаш. ХьажкІаш чуэцача деррига балхаш механизмашца ду цар.

Іура денз сарралца хьажкІаш хьоккхаш йоахк Эльмурзаев Іаддал-Хьамидеи, Хатуев Зайндеи, Хатуев Мовладеи лелаю агрегаташ. Ялат ца доадеш дика чуэц цар. Из цар техниках бизза пайда эцар бахьан долаш да.

Хьалхарча 25 гектара тІара чуенача хьажкІаша хьагойт комсомольско-кагирхой звено а хьокхамаш лакха хилар. ХІара гектара тІара 49,6 центнер хьажкІий яьннай царна. Из районе эггара лакхагІа бола хьокхам ба. Шоаш кхебаь хьувкъам ханнахьа чуэцара тІагІертта къахьегаш ба механизатораш.

А. ПЕНЬКОВ.

ОРЕНБУРГСКИ ОБЛАСТЬ. Ер шу доладелча гІоне Орско-Халиловски металлургически комбината йоккхача коллективо рентабельность а йолаш болх бу. Цхьан сома товарни продукцега дахачох 94,25 кепиг хул. 6.730 эзар сом хинна ца Іеш пайда баьннаб.

Доменщикаша толамца кхоачашъю паччахьалкхен план. Цар хадданза массе а хана планал совгІа металл доах. Производственни хьокхамаш къаьстта а дегІадаьхкад КПСС XXIII съезд хилалехьа хьалхарча юкъагІа. Хьалха йода инженер волча комсомольца Юрий Карелина смена. Цу сменерча воккхагІча горновойх Анатолий Старцевхи горновойх Геннадий Ореховхи дукха ха йоаццаш «Къулбехьен Урала дикагІа вола горновой» яха цІи тиллай.

Сурта тІа: (аьрдехьара аьттехьа) горновойш Геннадий Орехов, Борис Перешитов, Виктор Зырянов, смена мастер Юрий Карелин, горновой Николай Черемушкин, воккхагІвола горновой Анатолий Старцев.

Б. Клипиницера сурт.
ТАСС фотохроника.

ЯХЬЕ БАЬННА КЪАХЬЕГ

Ялат дІадера балхаш сихагІа йистедаха гІерташ хьинаре къахьег укх деношка «Назрановский» совхоза Аьлтий-Юртарча отделене 5-гІча бригада механизатораша. Планах 650 гектара тІа ялат дІаде дезаш яр бригада. 29 октябрь хьатІакхоачаш 400 гектара тІа ялат дийна баьлар уж.

ХІанз юхедисача лаьтта ялат дІадувш кхоъ агрегат йоалл. Дика къахьег трактористаша Костоев Іалауддинеи, Сапралиев Джабраилеи, Медведев Николайси. Денна нормаш массайолча хана тІехкхоачашъю цар.

ХьатІадоагІача Октябра цІей сийна деррига ялат дІадера балхаш чакхдаха дош деннад механизатораша.

И. ОЗДОЕВ.

Партийни вахар

Района юххьанцарча партийни, профсоюзни, комсомольски организацешна, ерригача общественносто шоай керттера теркам тIабохийташ я КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеш.

Уж лоархIамера документаш къахьегамхошта дIадовзийт организацешка, предприятешка, школашка, культурно-просветительни учреждешка, районера къахьегамхой бахача моттигий десятидворкашка беседаш, докладаш ярца, лекцеш ешарца. Пленума материалашта пропаганда яра а уж дIайовзийтара а юкъеэзав 1500 саг — предприятейи организацейи кулгалхой, партийни советски болхлой, лектораш докладчикаш, пропагандисташ а агитатораш а.

Сентябрьски Пленума решенешта пропаганда дикагIа яр духьа райкомои юххьанцарча партийни организацешеи дукха организационни инструктивни мероприятеш чакхъяьхай.

КПСС ЦК сентябрьски Пленума сопамаш чакхдахара гIулакха хьалхашка эттача декхарашка хьежжа идеологически балха мероприятей хьалда план оттаяь КПСС райкома бюрос.

Цу мероприятешка хьежжа хьалхагIе кийч а яь, парте райкома пленум яьй, дувца отталаь укх тайпара дош а долаш: «КПСС ЦК сентябрьски (1965 ш.) Пленума балха итогаши районни партийни организаце декхараши».

Октябрь бетта агитаторий кустовой семинараш а агитпунктай заведующей совещанеш а яьй парте райкомо сентябрьски Пленума балха итогаш ювцаши парте ЦК Пленума решенешта шерра пропаганда яра хьалда декхараш уттадеши.

Пленума решенеш дIайовзийташ

Цу пхьан хана эггара квалифицированни болча специалисташта юкъера новкъостий группа хержай сентябрьски Пленума балха итогех лаьца района къахьегамхошта юкъе а промышленни предприятей коллективашкеи докладаш еи лекцеш ешеи аьнна. Цу группана юкъебахаб «ВНИИКанефтегазеи» «Гипроселбстроеи» инженераш а Iилман болхлой а: нн. Смотрицкий, Ильин, Пиньчук, Одинков, Демченко, кхыбараш.

ХIанз юххьанцарча партийни организацешка коммунистий собранеш хул сентябрьски Пленума балха итогаш ювцаши уж решенеш кхоачашъяра даькъе юххьанцарча партийни организацешта декхараш уттадеши. Цу тайпара собранеш хилар Горэлектросета, вагонни депо, бувзама дистанце технологически цеха, локомотивни депо, «Октябрьнефта» телемехпромысла коллективашка а дуккхача кхыча моттигашка а.

Района къахьегамхоша чIоагIа могаю сентябрьски Пленума решенеш. Масала, Нохч-ГIалгIай химически завода коллективе Пленума материалаш Iомаеча хана производственно-технически отдела начальника нов. Кубанова аьлар: — «Нийсада промышленноста доакъошта лаьрхIа министерстваш вIашагIйохкаш хилар. Цо торо лу промышленноста экономически районашта декъаденна доал делга дIадаккха».

ХIаьта цу завода стеклотарни цеха болхлочо нов. Кондратова аьлар: «Берригача болхлоша, ИТР-аша, гIулакхерча наха шоай производства болх тоабара, бедален материалийн кхомбара, арахецача продукце дикал лакхагIа хилийтар духьа къовсам чIоагIагIа лоаттабара тIаерзаяь я Пленумо чакхъяха оттаяь мероприятеш».

Пленума сопамаш геттара чIоагIа могадир Грозненски вагонни депои «Октябрьнефта» НПУ ПойтIа-Керта мехкдаьтта промыслаи коммунистически къахьегама коллективашка, чIоагIа уйла тIайохийташ Iомаду уж документаш машиннаькъахошеи химикашеи, мехкдаьттахоша а гIишлошъераша а, медицински болхлошеи химикашеи.

ЛоархIаме да, болхлой, гIулакхера нах, инженераш, техникаш шоай производства гIулакхаш кIоаргагIа довза балар, арахецача продукце дикал дIахо лакхъяра тIаерзаяь йола хьалда предложенеш цар телаш хилар.

КПСС ЦК сентябрьски Пленума сопамаш Iомаду партийни дешара система ерригача звеньяшка.

Района партийни кабинеташкеи библиотекашкеи гулъяьй сентябрьски Пленума хетаяь журналаш тIареи газеташ тIареи статьяш. Сентябрьски Пленума решенеш теркал а еш, кердаькхай гойтара агитацин наькъашка ягIача шиташ тIара тексташи.

Культура дворецашка тематически сайренаш кийчъю. Района предприятейи организацейи коллективашка шерра яржаш латт вай парте аргIанна йоагIача XXIII-ча съезда даха доаггIача тайпара накъадахар духьа лаьца социалистически яхь.

Т. ЗИНОВЬЕВ,
КПСС Октябрьски райкома пропагандаи агитацеи отдела заведующи.

КОММУНИСТАША КЪОАБАЛЪЮ...

Грознерча станце коммунисташа шоай партийни собране чIоагIа йийцар КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеш.

Цу хьакъехьа доклад йир станце кертерча инженера нов. Мачильске. Цо белгалдир карагIдаьнна производственни толамаш.

Цхьабакъда, станце коллектива балха тIа долаш да цIенхашттара кхоачамбоацараш а. Моттигаш хул поездаш дIа-юха лелара график телхаеш, мухь тIабола вагонаш сайца латташ, къахьегамеи производственни дисциплина телхаеш. Уж кхоачамбоацараш ца хила а мегар, нагахьа санна станце коллективо, а, цун кулгалхоша а боахама гIулакха кIоарга уйла йоре, производства керттера дешаш кхоачашдоре.

Доклад чакхъяьнначул тIехьагIа пренеш хилар. Коммуниста нов. Майзела ше къамаьл деш дийцар оттаьча «предприятей хьакъехьарча положене» станце болх тоабара производства кулгалхошта йоккхий бокъонаш лулга, товарни ков эргадаькхка тоадара де деза гIулакхаш сихха кхоачашде йиш хургйолга. ТIаккха йиш хургья шийтта ханнахьа вагонаш Iойоассае.

Партийни собране иштта къамаьлаш дир весовщика Лукашовае, Козлова, Яралова, Ковалевас, кхычар. Массане къоабалйир КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеш. Цар белгальдаьхар станце балха тIа дола кхоачамбоацараш, уж сихагIа дIадахара де деза раши, производственни заданеш дикка тIехкхоачашъяра станце коллективо де деза гIулакхаши.

Партийни собране тIайийцар КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеш йиза къоабалъеш бола сопам. Цар лаьрхIар хургйолча Советски Союза Коммунистически парте XXIII-ча съезда сийна социалистически яхь дIайолае.

С. ВОРОНИН.

ЦIАККХА КIАЬД ЦА ЛУШ

«Малгобекнефта» НПУ кIоарга тоххама бурув деттача № 2 йолча контора коллектив тайп-тайпарча къамех латт. Укхаза болх беш ба эрсий, гIалгIай, нохчий, эрмалой, гIумкий, хIирий, дуккха кхыбараш. Керттера декхар кхоачашдара — материально-технически бава хьалъяра — лоаттабеча къовсаме ди тIехьа чIоагIлуш доагIа из деттагIал. Коллектива са а хинна дIаэттай дуккхача къамех латта партийни организаци а.

Барт тайна дезал санна йолча контора коллективо керда формаши методаши балха юкъе а кхухьаш дика къахьегама толамаш доах. Планал совгIа бIаьш метраш бурув а тохаш 104,7 процент кхоачашйир итт бетта план. Йиза кхоачашъяьй ерригa керттера технико-экономически мероприятеш а. Духхьал укх итт бетта 3,9 процент лакхъеннай къахьегама овсарле.

Дог гIоздоаккхаш да цхьаькха: МалгIабикерча халача геологически хьалашка бурув детта Iомабеннаб буровикаш. Геттара кIезигъеннай аварешн. Нагахьа санна 1964-ча шера авареш дIаяхара дIаяхийта ха 4467 сахьат яле, укх шера мйс бетта 1120 сахьат мара яц.

Конторе дIахьу боккха экономически болх. Бартаца, дика толамаш доахаш болх беш я конторе вIашагIъелла технико-экономически совет. Цо массахана бIарг кIалхара далийтац утяжелителашка, лоабата раствораrа шозлагIа болх байтара дешаш, объекташка дIадодар нийса а диаза а лархIар. Балха юкъе а йоалаяь караерзаяьй буровойшка беш болча балхагa дIадодачун учет хIара денна лелаяра метод. Керттера материалаш кхоара боккхача лоархIаме да из гIулакх. Шишегiа вIаштIехьдалац бурув тохара балхашка дIадодар лохде, цу гIулакха оарцагIъяьннай бурув деттарий ерригa бригада — бурув деттача мастерагара болхлочунга кхаччалца. Цудухьа укх шера итт бетта бурув тохарга дIадодар 13 эзар сома лохденнад.

Из болх тоабалара керттера бахьана да бурув деттача конторана, бригадашта керте шоай болх бовзаш, безаш бола коммунисташ латташ хилар. Коммунистически къахьегама бригадана керте латт коммунист мастер С. Цодаев. 1960-ча шера мехкдаьтта техникум а яьккха къона специалист бурильщика помощникалла балха вера. Цхьабакъда, дукха ха ялалехьа бурильщик, тIаккха производственно-технически отдела инженер хул цох.

ХIанз нов. Цодаев лоархIамерча участке болх беш ва — бурув деттача бригада бригадиралла. Цун балхана чIоагIа белгалйоалаш я партийность. Масса а хана партгруппаца дагавувлаш (партгруппорг нов. А. Я. Лихобабин) хул из. Цудухьа сийленца лелаю бригадерчар шоаех тилла коммунистически къахьегама коллектива цIи.

Ерригача МалгIабике цIи хеза я мастераша коммунисташа нн. И. И. Кунченко, И. В. Симоненко керте латта бригадаш. Толамца бурув техар цар 4000 а 4200 а метр кIоаргал йолча лохерча тIоанашта, хIанз царна тохкам беш латт.

Белгалдаккха деза дуккхача къамех латтача тха партийни организаце дегIаяхар, тха хьалххув кадраш дика говзал йола болхлой хилар. Шоай йоккха балха опыт къоначарна дIалуш ба контора къьна болхлой, новкъостал ду бурув деттачун хала говзал караерзае, производстве командир хила.

1963-ча шера бурильщика помощникалла балха вера хIаьтта техникум а яьккха У. Мамергов. Коммунистащца балха йоккха опыт йолча мастеращца нн. Вергунаца, Майстренкоца уллув болх бе воладаларах, цар шоай йоккха опыт къоначоа дIайовзийтарах Мамергов дика мастер хилар. Дукха ха йоацаш контора дикагIа вола мастер нов. Мамергов партийни организаце КПСС члена кандидаталла хьаийцав.

Дукха бувца йиш я тха производстве хьалха латташ бола дика хьокхамаш телараш. Меллаб уж! Лоацца хана гIалат доацаш бурув тоха Iемаб къона коммунисташ мастераш нн. А. С. Чертоев, Н. А. Бахчевников, М. И. Русанов. Уж а иштта дуккха кхыбараш а духхьал болх барах кхоачамбеш бац контора коммунисташ. Цар хьинаре дакъа лоац общественни вахаре, сайрийнарча болхлой кагирхой школашка, заочно техникумашка дешаш. Масала, Грознерча мехкдаьтта техникуме заочно деша а вагIаш МалгIабика горсовета депутат ва нов. А. С. Чертоев.

Итт бетта план тIехкхоачаш а яь къьначa говзанча И. В. Мальцева уллув къахьегаш ва къона коммунист, инженер нов. Беков. Лакха къахьегама хьокхамаш гойташ хьабоагIа къона коммунисташ керттера контролер, монтажа балхий инженер нов. Петров, участка воккхагIвола механик нов. Коневцов, керте латта коллективаш. Бахача доттагIий ба уж, хIаьта производстве шоайла новкъостал ду. Шаккхе а заочно дика дешаш ва Грознерча мехкдаьтта институте.

ХIара бригаде, цехе доттагIалеи интернационализмаи уйланца кхетам балара болх ба беш бар. Доахача толамаша хьахьокх мел барт тайна, Iымерза къахьегаш я коллектив. ХIара саг — болхло, мастер, слесарь шийн моттиге хилара новкъостал ду тхона сихагIа материально-технически база хьалъе.

КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеш Iомаеш дуккха де дезар гучадаьннад тхона. Дуккха кхоачамбоацараш да тха гIишлой-монтажни балхаща. ХIанз а геттара мела лел буровой скважинаш хьалъелга, цкъаза моттигаш нийслу даь балхаш юха де дезаш, монтажни балхаш во деш. Нийслу иштта кхыдола кхоачамбоацараш а.

Уж дерригa гIулакхаш деш тха, коммунистий, йиш яц моральни стимулаш йицъялийта. Цудухьа лоархIоаха кхетама болх а боккхача лоархIамера. ХIанз тхо чуйина къахьегаш да КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеша яххача тайпара конторе коллективо къахьегаргдолаш хьалаш вIаштIехьдоахаш. Цудухьа тха, коммунистий, болхлой, инженерий техникий керттера декхар да кердача хьалашка болх бара кийчо яр. Кердача къахьегама толамащца накъа гIоргья контора коллектив КПСС XXIII-ча съезда.

В. ЩУКИН,
«Малгобекнефта» НПУ № 2 йолча бурув деттача контора партийни организаце секретарь.

ТАДЖИКИСТАНА КУРОРТАШ

Укх аьхки 30 эзар совгIача болхлоша, гIулакхерча наха шоаш отпускаха бола ха Таджикистана салоIача цIеношкеи санаторешкеи яьккхар. Цул совгIа, Соче, Кисловодска, Трускавца, Ессентуке, кхыча курорташка профсоюзий путевкаех салоIаш а дарба дайташ а 6 эзар гаргга саг хиннав.

Укх гаргарча шерашка республика здравницашкара корпусаш дикка шеръергйолаш а керда хьалъергйолаш а я. «Калатаг» яхача салоIача цIагIа хьалъеш латт 150 сага моттиг йола корпус. Кайракумски водохранилища — «Таджикски форда» йисте хьалдергдолаш да 250 сага моттиг йола салоIа цIа. Ходжа-Оби-Гарм яхача лоам уллача курорте хьатIадоагIача шера хьалъе йолаергйолаш я нах бийша бахаргбола яххазза вIаштIаръяь корпус.

1970 шу хьатIакхоачаш республика здравницашка кхоачарrъя кхы а 1100 моттиг.

(АПН).

Дагестански АССР-а 45 шу

ТХА МОАРШАЛ ДА ХЬОГА, ВЕЖАРИЙ ДАГЕСТАН!

Октябра малха кIал

Дагестански АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатела Р. ЭЛЬДАРОВАС дувц.

13-ча ноябре белгалдоаккх Дагестана халкъашта автономи еннача дийнахьа денз 45 шу дизар. Из деза ди хьатIакхача гаргагIертача хана ТАСС корреспондента Дагестански АССР Лакхехьарча Совета Президиума председателагара Р. Эльдаровайгара дийхар республика карагIдаьннача хIамаех дувцар.

— Дагестана халкъаша, — аьлар нов. Эльдаровас, — берригача мехкаца цхьана чIоагIа дездеш белгалдаьккхар дерригача халкъа юкъара, Сийлахь-боккхача Октябра цIей. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 48 шу дизар дездела цхьана нийсденнад тха республика вахаре белгалдоалача денца — Дагестана автономи оттаьча дийнахьа денз 45 шу дизарца. Уж ши ди шоайла айхха вIаши дувзаденна да, хIана аьлча Сийлахь-боккхача Октябро никъ хьабийлаб вежарашха долча дерригача халкъий экономикеи культуреи дегIайоалаяра.

В. И. Ленин чIоагIа зуйш хиннав Дагестанера а Кавказера а событеш. Дагестански халкъ цIаккха вицлургвоацаш а чIоагIагIа баркал оалаш а да Дагестана къахьегамхоша Советски Iаьдал бахьан Дагестански Автономни Советски Социалистически Республика хьаяр, дегIайоалаяр, тоаяр духьа лоаттабеча къовсама дерригa истори цIаккха лергйоацача шийн генеца сийрдадаькхача Сийлахь-боккхача баьччана. Дагестана автономи дIакхайкаяро никъ хьабийлаб Дагестана халкъаш бIаь шерашка тIехьадиса хилар дIадаккхара, политически экономически гIулакхашта уж дегIадахкара, цар культура тоаяра.

Дагестана промышленности юрта боахами геттара эсала бар революци хилалехьа. Йоккха йоаца 76 предприяти мара яцар укхаза. 1913 шера бахача наха хIара сага сих лоархIаш йоаккхаш хинна промышленни продукци 2,6-эза кIезигагIа яр Россе центральни районашка йоаккхаш хиначул. Iалаьмате чIоагIа тIехьабиса бар юрта боахам а. Укхаза нагахьа яцар школа, больница цхьаккха тайпа культура учреждениеш.

ТIа-тIа тоалуш йола социалистически республика а хинна дIаэттай хIанзара Дагестан. Хьаяьй хIанзара, толашагIа йолча техникаца кийчъяь промышленность, хьалххийнай моттигерча къамех йола специалистий кадраш. Дерригача 1913 шера хьаяьр миссел йола продукци ялх-ворхI дийнахьа хьаю хIанз Дагестана промышленносто. Хьадаьд керда доакъош — мехкдаьтта, машинаш ю, металлаш теда, электротехнически прибораш ю, станокаш ю. Сулак яхача лоаман хи тIа хьалъяьй Къилбаседа Кавказе йоккхагIа йола Чирюртовски ГЭС.

Дагестано хIанз станокаш, машинаш, прибораш, кIадаш кхухьийт вай мехка ерригаш а хIана яц аьнна йолча областашкеи краяшкеи, доазол дехьарча 40 мехка. Промышленность дегIаярца дувзаденна республика карта тIа белгалъяьхай керда городаш — Каспийск, Избербаш, Кизил-Юрт, поселкаш — Дагестански цIераш, Южно-Сухокумск...

Овлангара денз хувцаденнад дагестански юрта сибат. Республика кхашка болх беш я 12 эзар трактор, ка бола ялаташ хьокха цхьа эзари ах эзари комбайн. Юрташка къахьегаш ва пхи эзар совгIа специалист. ДIадув лаьтташ шозза хIана хиннадац аьнна дукхагIа хиннад. Дагестан — хиш декха лаьтташ леладу республика. ДIаювча ерригача хIамаех ахаш хиш дехкача лаьтташ тIа дIаюв укхаза. Сомийи комсийи бешамий йокхха база а хинна дIаотташ латт республика. ХIанз укхаза я 85 эзар гектар сомийи комсийи бешамаш.

Юртбоахама шу толаме чакхдоаккхаш боахк республика юрта боахама къахьегамхой. Кхоачашъяьй паччахьалкхенга ялат, комсаш, хьайбай продукташ йоххара план.

Бокъонца йола культурни революци яьй республике. 97 процент хIана бац аьнна бола лоамарой революци хилалехьа кхьатмотт ца ховш хиннача лоаман мехка хIана 300 эзар саг деша вагIаш 1500 совгIа общеобразовательни школа я. Университете, йиъ вузе, 26 техникуме дешаш 34 эзар студент ва.

Революци хилалехьа Iилман учреждениеш яцар Дагестане. ХIанз тха республике я Iилмай Академе филиал, Iилман 22 учреждени. Республике къахьегаш ва Iилмай 30 доктори 350 кандидати.

Республике болх беш ворхI театр да — эрсий, аварски, даргински, гIумкий, лезгински, лакски, тениний театр. Мехка шерра йовзаш я Дагестана иллеи халхареи паччахьалкхен ансамбль, «Лезгинка» яхача халкъа халхара ансамбль. Толаме дегIаух дагестански литература. Доазол дехьа а чIоагIа могадеш тIаийдай Ленински преме лауреата, Дагестана халкъа поэта Гамзатов Расула, халкъа поэтий Цадасы Гамзата, Стальский Сулеймана, кхыча поэтий произведенеш.

Дагестан — доттагIалеи вошалеи республика. Укхаза бахаш а къахьегаш а ба 50 къамах бола нах. ДоттагIал чIоагIденнад паччахьа Iаьдала духьала лоаттабаьча къовсаме, граждански Сийлахь-боккхача Дай-мехкеи тIемашка латача, Дай-мехка тIема фронташка деналера гIулакхаш карагIдувларах 44 дагестанца Советски Союза Турпал яха цIи еннай. Ахмет-Хан Султан шозза Советски Союза Турпал хилар.

Дагестана халкъа боахами культуреи дегIайоалаеш дахьа толамаш — из-да Сийлахь-боккхача Октябрах, ленински къамий политика чакхъяхарах, вай социалистически строй толашагIа хиларах даьнна беркат. Барт тайнача цхьан дезала юкъе Советски Союза дерригача халкъашца цхьана коммунизм бахьан долаш лоаттабеча къовсаме керда коталонаш йоахаш да Дагестана халкъаш.

(ТАСС).

ДАГЕСТАНСКИ АВТОНОМНИ СОВЕТСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕСПУБЛИКИАНА ЛЕНИНА ОРДЕН ЯЛАРА ХЬАКЪЕХЬАРА

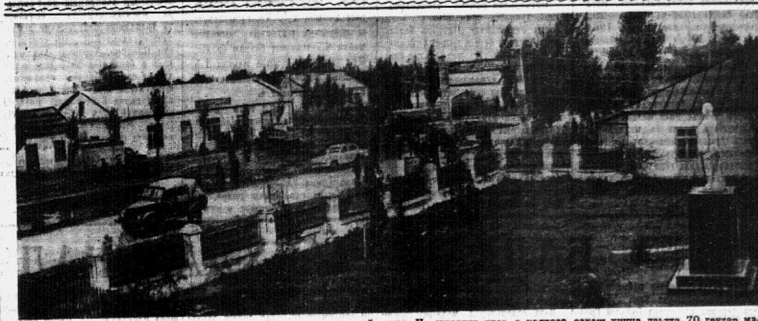
СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

Халкъа боахам дегIабоалабеш доккхий толамаш дахарах Ленина орден луйла Дагестански Автономни Советски Социалистически Республикана.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель
А. МИКОЯН.

СССР Лакхехьарча Совета Президиума Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль. 1965 ш. 9 ноябрь.

Хьалха Дагестана лоам чу уллаш яр Куруш яха лезгиний юрт. Цу юртарча кхаь а колхозо оахаш хинна лаьтта 70 гектар мара дацар. ХIанз шаьрача Iоара а баьнна Хасав-Юрта районе Iойиллай Керда Куруш яха юрт.

СУРТА ТIА: Керда Куруш яха юрт.

Н. Кобнашвиле сурт.

БОККХАЧА НАЬКЪА ЭТАПАШ

Дагестане Советски Iаьдал оттадаьча хьалхарча денношке а денз республике цу цхьан ханна къаьнара предприятеш юхаметтаоттаеши реконструкци еши яр, керда йоккха промышленность юллаш а яр.

Къаьстта а чIоагIа дегIаухар промышленность социалистически индустриализаци еш хиннача хана. Цу шерашка вIашагIдехкар машинаш ю, мехкдаьтта, газови, химически, металлех оатхалаш ю, кизга Iоакъаш ю, кхыдараш санна дола промышленноста доакъош.

Республика алхха йоккхача промышленноста валови продукци 13-зза хIана яланзар аьнна лакхъелар 1940 шерага кхоачаш 1913-ча шераца нийсйича.

ТIом лаьттача шерашка вай промышленносто кара а дерзадаь хьаде доладир 20 тайпа совгIа герзи тIема кхоачами, планал совгIа хьадора изделей 200 тIех тайпаш.

ТIом сецачул тIехьагIара шераш — уж дар дIахо дегIаахара шераш, къаьнача предприятешта реконструкци еши керда йоккхий предприятеш хьалъеяш хинна шераш. 1957 шерага кхоачаш промышленни предприятеша хьаеча валови продукце боарам тIом хьале хьалхарча 1940 шераца нийсбича кхозза лакхагIа хилар, хIаьта 1913 шераца нийсбича — 36-зза лакхагIа.

Дагестана промышленносте доккхий хувцамаш хиннад семилетка шерашка. ДIадахача укх 6 шера промышленни производства боарам 220 процент лакхбеннаб, хIаьта керттера промышленни фондаш шозза совгIа дукхагIа хиннай. Цу шерашка болхбе йолаеннай ДагЗЕТО, «ДАГэлектромаш», «ДАГэлектроаппарат» яха шлифовальни станокаш ю, кизга хьоаса бу, сепаратораш ю, шинашта ремонт ю заводаш, Ленина цIерах йола Чирюртовски ГЭС а, «Спутник» яха № 2 йола ГЭС а, Южно-сухокумск — Камышбурун яха мехкдаьтта провод, Ачи-Су — Каспийск яха газопровод, Белиджински консервни комбинат, кхыйола объекташ юкъе а йолаш йола 27 керда промышленни предприяти.

Дагестана боахама бувзамаш дикка шерденнад вай мехка кхыча республикашца, областашца, краяшца. Масала, 1958 шераца нийсбича 1963 шера Дагестанера машиннаькъа тIа гIолла кхыча районашка дIадихьача мовхьий боарам 1,3-зза дукхагIа хиннаб, хIаьта республике хьачудаьхкача мовхьий боарам — 1,9-зза дукхагIа.

Экономически бувзамий географи шерагара шу масса а доал шерлу. Нагахьа санна 1958 шера Дагестано шийн продукци 30 республике, областе, крае кхахьийта хиннаяле, 1963 шера из эцаш яр 60 совгIа республика, Российски Федераце областаш, краяш, ерригa союзни республикаш. 1961 шера денз доазол дехьарча 22 мехка кхахьа яьлар дагестански фабрикайи заводийи изделеш, хIаьта хIанз уж мехкаш 30 совгIа хиннад. Царца да дерригаш а хIана лац аьнна дола социалистически мехкаш, хIаьта иштта Афганистан, Инди, Ирак, ВIашагIкхийтта Iарбий Республика, Гвинея, Гана, Пакистан, Судан, Сомали, Финлянди, Швеци, Канада, ФРГ, Англи.

Республико доазол дехьа дIакхухьийт ше хьаеча продукце дерригаш а хIана лац аьнна дола тайпаш, цхьабакъда, царна юкъе къаьстта хоаташ я машиностроене продукци. Укх тIеххьарча диъ шера, масала, дIакхухьийташ йола электросварочни оборудовани 1,6-зза дукхагIа хиннай. М. Гаджиева цIерахча заводо арахецаш йола центробежни насосаш ийю ворхI союзни республико, РСФСР дуккхача краяшеи областашеи.

Республикал дIахорча дуккхача моттигашка йовзаш я Дербентски заводе арахецаш йола шлифовальни станокаш. Уж кхухьийт РСФСР 25 областе, крае, автономни республике, царех доккхагIа дола дакъа Москверча, Ленинградерча, Ростоверча, Владимирерча, Свердловскерча, Челябинскерча, мехкарча кхыча йоккхийча промышленни центрашкарча заводашка дода.

ЧIоагIа дегIаухача промышленноста нийсса хIара денна дукхагIа эргайоахаш тоаеш латт машиннаькъа, форда, фецара, автомобильни транспорташ а бувзам а, дIахо дегIакхувлаш да капитальни гIишлош хьалъяра гIулакх, чIоагIъеш латт гIишлоний материально-технически база, механизаци еш я гIишлош хьалъяра балхашта, уж тIа-тIа дукхагIа тоалуш а царга дIабода мах лохлуш а ба.

Республике яхкаьй гIишлой индустре предприятеш. ХIанз капитальни гIирсаш хьалдеш я 25 гIишлой-монтажни специализированни организаци гIишлой материалий промышленноста массехк предприятии.

Промышленностеи гIишлош ечеи дахьа толамаш — шоаш кхо ца беш болхлоша, инженерно-технически болхлоша хьийгача кьих, организаторски политически балхах, шерра яхь йоаржаярах хьахиннар да.

ХIанз 128 эзар совгIа болхло, инженерно-технически болхло, гIулакхера саг ва вайшига ерригсоюзни социалистически яхье дакъа лоацаш. 142 предприяти, 4.600 совгIа бригада, цех, участок, отделени я коммунистически къахьегама коллективаш яха цIи яккхар духьа къовсам лоаттабеш. 28 эзар совгIа саго къовсам лоаттабу коммунистически къахьегама ударникаш яха цIи яккхар духьа. 150 цеха, 1.279 бригадана, 10.479 болхлочоа, 7 предприятена хIанале а еннай из цIи.

Паччахьалкхен заданеши декхараши кхоачашдара, технически прогресс сихъяра юкъе доккха дакъа лоац изобретателашеи рационализаторашеи. Алхха укх дIадахача ялх шера цар семилетка рационализаторски фонде диллад 19 миллиони 974 эзари сом ахча.

Ишта я ший историе чухь шийна нийсса кхы цхьаькха боацаш прогрессагахьа гIа баьккхача Дагестана промышленность дегIаахара керттера этапаш.

(1965 шера 6 ноябре арадаьннача «Дагестанская правда» яхача газета тIара).

КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

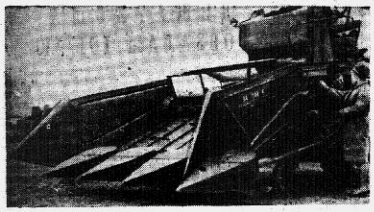
Къахьегама дика толамаш доахаш Октябра дезача цIейна накъа еннай Грозненски машиннаькъа кондукторий коллектив. ТIаийца хинна социалистически декхараш толамца кхоачашдаьд. Технически кхоачамбоацараш бахьан тIехьара вагон соцаяь моттиг нийсъеннаяц. Хьагул а даь паччахьалкхенна дIачуденнад йиъ тонн тиша аьшк. Къаьстта цу барт тайнача коллективе дика къахьегаш ба коммунистически къахьегама ударникаш кондуктораш нн. Гетманов, Исмаилов, Машуров, Муцуев, Сайдулаев, Мурзаханов, кхыбараш.

Кондукторий коллективо дог раьза хинна тIаийцай КПСС XXIII съезда сийленца накъа яхара крекинг-завода коллективо дIайолаяь инициатива. Съезда сийна коллективо дош деннад шера план ханал хьалха кхоачашъе. ХIанз уж декхараш кхоачашдара къахьегама вахте эттаб кондуктораш.

А. ГРИГОРЬЕВ.

МАХАЧКАЛА ЮБИЛЕЙНИ ТОРЖЕСТВАШ ХУЛАЧА ЯХА ДЕЛЕГАЦИ

Дагестане Советски Iаьдал оттадаь 45 шу дизараи республикана Ленина орден ялараи хетаяьча юбилейни торжествашка дакъа лоацаргда Нохч-ГIалгIай АССР делегаце. Цунна юкъе ва КПСС областной комитета хьалхара секретарь нов. Ф. Е. Титов, Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совета председатель нов. М. Г. Гайрбеков, Новогрозненски мехкдаьтта чакхдоахача завода цеха воккхагIа вола инженер нов. М. В. Руденко.

РОСТОВ-НА-ДОНУ. «Ростсельмаш» яхача завода машинаш тахкара СКБ станце тохкаш я керда юртбоахама машинаш а тайп-тайпара культураш чуийяра йола тIехьатувса приспособленеш а.

Толамца чакхдаьннад даьтта доаккхача культураштa йолча машинашта тохкам белга. Цхьаяраш серийно хьае могаьй.

Сурта тIа: даьтта доаккхача культурай машиний лабораторе кулгалхо В. А. Нефедьеви хьалхлелаю «КШС» яхача приспособлене конструктор В. И. Горюнови— шерра опытно - кхашкара тохкамаш даь чакхъяьнача машина балха маьженашка хьежаш боахк.

В. Турбина сурт.
ТАСС фотохроника.

РЕСПУБЛИКА ДЕШАРА ЗАВЕДЕНЕЙ ХЬЕХАРХОЙ, СТУДЕНТИЙ, ДЕШАРХОЙ КОЛЛЕКТИВАШТА НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР-а ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛЕН ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

1965 шера юртбоахама культурай хьувкъам чуэцаш республика колхозаштеи совхозаштеи доккха новкъостал дарах Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота лойла:

Къахьегама Щеча Байракха орден лелаеча Грозненски мехкдаьтта института.

Нохч-ГIалгIай паччахьалкхен педагогически института.

Грозненски мехкдаьтта техникума.

Грозненски химико-технологически техникума.

Грозненски статистически техникума.

Грозненски кооперативни техникума.

Наьсарерча зооветеринарни техникума.

Шелковски юртбоахама техникума.

Серноводски юртбоахама техникума.

Грозненски педагогически училища.

Гудермесски педагогически училища.

Нохч-ГIалгIай медицински училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 1 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 2 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 3 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 4 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 5 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 6 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 7 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 9 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 10 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 11 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 12 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 13 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 18 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 20 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 21 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай профтехобразоване управлене № 22 йолча профессионально-технически училища.

Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума председатель И. АЛМАЗОВ.
Нохч-ГIалгIай АССР-а Лакхехьарча Совета Президиума секретарь Н. СЫЩИКОВ.

ЮРТБОАХАМА ПРОИЗВОДСТВА ТОРОНАШ

ВАЙ парте леррагIа а хадданза а къестаду социалистически экономика лоархIамегIара дакъа дола юртбоахама производство дегIакхувлара дешаш. КПСС ЦК мартовски Пленуме белгалдаьдар колхозний совхозний производство дIахо дегIайоалаяра, юртбоахама продукци дукхагIа яхара де деза къоастамболлаш дола гIулакхаш. Цар юрта къахьегамхой политически а къахьегама а хьинар лаккха айдаьд. КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш кхоачашъярах хIанзлехьа а дика беркат дувл.

Республико йиллача ханал хьалхагIа кхоачашъяьй ялат кийчдара план. Даьхен амбарашка чутессад 125 эзар тонн ялат, цу даькъе кIа дехкад 79 эзар тоннал тIех, планага диллача 59 эзар тонн йохка йийзача метте. Ийс бетта йола шура кийчъяра план кхоачашъяьй 102 процент, дулх доххара план — 114 процент, фуаш доххара план — 109 процент, хIаьта тха доххара йола шера план а кхоачашъяьй.

Колхозашкарча, совхозашкарча, районашкарча гIулакхий хьал массе а оагIора зийна теркалдаро хьахьувкх хIара боахаме йолаш йолча Iалаьмате йоккхийча резерваех бизза пайда ийбара вай гаьна хилар. Вайцига хIанз а дIадаханза да боахам доал доацаш лелабара, общественни рузкъа йоакхо йоацаш хилара, колхозий а паччахьалкхен а доалахьенах ка еттара гIулакхаш.

Дуккхача районашка хIанз а лоха я лаьтта леладара культура, юртбоахама культураш хьувкъаяра агротехника гIожа телхаеш моттигаш я. Дукха нийслу культураш дIаювлга, царна Iунал делга, уж чуэцилга ший ханнахьа чакх ца доахаш кхашкара балхаш во деш, хьувкъамаш доадеш моттигаш. Органически минеральни удобренеех, хий дехкача лаьттаех пайда во ийбу. Цудухьа лоха хул хьувкъамаш а. Хьадаргдола дуккха а ялаташ, технически культураш, баьца даараш, доакъараш, кхыдар ца доалаш юс колхозаши совхозаши.

Дукха кхоачамбоацараш да общественни хьайбаш леладар дегIадоаладара юкъе. Колхозашеи совхозашеи хIанз а тIехьа кIезига йоах шура, дулх, кхыйола продукташ. Хьайбай, къаьстта а дахка хьайбаш эсала деб, хьайбаш дукха Iаьхара дус, дов. ХIанз а лоха я хьайбай продуктивность. Дулхага, шурийга, фуашка, тхага дIаледар дукха да. Рентабельни боацаш болх бу дуккхача боахамашка.

Республика пхе шера плана тIа белгалдаьд 1970 шу тIаккховчаш ер хьоккхамаш хулийтилга: ялатий 450 эзар тонн йоаккхилга, е 1964 шера дерригa боаъоица чуийцачул 109 процент дукхагIа доаккхилга, шекара свекла яккхар 200 эзар тоннага дIакхоачаделга, баьца дааращ — 128 эзар тоннага, комсаш — 111 эзар тоннага, дулх — хьайбаш доадаь эзача хулача 20 эзар тоннага, шура — 117,5 тоннага, фуаш — 54,5 эзарнега дIакхоачаделга; хIаьта кхы продукташ а дикка дукхагIа йоахаргья. Цунга хьежжа чIоагIа дегIадоагIаргда уж продукташ кийчъелга а.

МалагIа наькъаш лувца деза, малагIа резерваш йолаялийта еза юртбоахама продукци яккхара белгалбаьча боарамга кхачара?

Чакхдаха белгалдеча гIулакхех керттердараш лаьттах биззагIа а нийса а пайда ийбара дешаш да. Вай чIоагIа дагакхаба деза лаьтта — вай къама доккха рузкъа долга.

ХАЛАХЕТЕ а лаьттан беркат дукхханахьа де доагIача тайпара доал деш леладац вайцига. Теркал ца деш дита йиш йий вайга аха мегаргдола дикка дукха лаьтташ цхьаккха а хIама дIа ца юви дадаш хилари цига тIаювла овсара баьцаш кхычахьа дIа-са яржаш хилари? Цу тайпара дола бакъдараш да Советски, Ведана районий дуккхача лоамашкарча колхозашка а Наьсарен, Гудермески, кхыча районий боахамашка а. Хьалха а санна дукха да эрий дада лаьтташ наькъий йистошка, хьуний йовхашка, хIама дIа ца юви дугт ча аргIаш долчара, кIотаргаш тIаьнна, хьайбай фермашта юхе гIоллара лаьтташ. ВIалла бахьан а доацаш сов лаьтташ доаду гIишлош хьалъяра участкаш къестаеча хана.

ХIанз а дIадаьхадац хIара кхайх, хIара лаьттан участках пайда ийбара юкъера кхоачамбоацараш. Цхьаццанахьа нийслуш да, кхай тIа моллагIа яле а йола культура, гIожача тайпара агротехника телхаеш дIа а йийя, цу тIара е цхьаккха а хьувкъам ца боалаш, е боале а цхьа бахьан агротехника лелаьча лоаллаха уллача кхай тIара боалачул шозза-кхозза кIезигагIа боалаш хула эхь дола бакъдараш. Укхаза итташ масалаш доаладе йиш яр республика дуккхача районашкара гурахьа дувча ялатий, хьажкIий, шекара свекла, гидуаргий, баьца даарий, коартолий, кхыча культурай хьакъехьа. Цу гIулакха де дезаш Iалаьмате дукха гIулакхаш да вай.

ХьатIадоагIача шера хьувкъама йола лард гурахьа дenз йоллилга ховш ма дий. Цудухьа лоархIаме да лаьттах пайда ийбелга лертIадаккхар духьа дерригa де дезараш хIанззехьа а къоастаделга. Царех керттердараш да: гурахьа дийна ялаташ хIара кхай тIа фу хьале да тохкилген Iа долалехьа динза даргдоацар фуд къоастаделгеи. Цхьадолча кхашка гурахьа дийнача ялаташта подкормка е еза мег, зуламаш деча хIамашцара къовсам чакхбаккха беза мег, вокхарна хий дилла, наькъий йистошка, фу дIа ца кхоачаш йисача йовкъашка фу тасса, кхыдар де деза мег. Гурахьа дийна ялаташ ерригача вегетационни юкъагIа эувш а царна Iунал деш а хилар лоархIаме да. Лоацца аьлча, дерригa гурахьа дIадийна ялаташ дика хьувкъадара динза даргдоацаш мел дар де деза.

Вай республика хьалашка ялаташ, технически культураш, баьца дааращ, коартолаш, кхыйола продукташ дукхагIа йоахилга Iалашде деза, уж дIаювш дола лаьтташ дукхагIа хилийтара чотах а доацаш, керттерча даькъе хьувкъамаш лакхдара чотах.

Из дехкар практически кхоачашдара хIара колхозо а совхозо а доаццача хана чухь Iалашданза даргдац ерригa бIаьсти юв культураш дIаювргйола лаьтта зяба оахилга. Ховш да дика аьха юххьанцара зяб ерригa юртбоахама культураш дика хьувкъаяра хоаламболлаш болча лоархIаме йолга.

Кубанерча хьалха латтача боахамаша массе а хана хьувкъамаш чуийца доаллашехьа а уж тIахиначa къовхашта лущени ю, керттерча оахача лаьтташка кхо. суперфосфат, кхыйола удобренеш ехк. Уж Iалаьмате боккхача лоархIамера гIулакхаш вайцига хIанз а шерра леладеш дац.

Совхозашеи колхозашеи вIалла а кхоачамбоацаш пайда ийбу хий дехкар санна йолча йоккхача резервах. Хьувкъамаш лакхдара хий дехкилга боккхача лоархIаме хилар дувцилга йоацаш бакъ ма дий. Хий дехкача лаьттаех пайда дика ийбеш хилара масалаш республика массе а районашкара дукха доаладе йиш а я, цу дерригнеша, хий дехкарах нийса пайда ийбаро массе а хана кхыча лаьтташкарчул 1,5—2-зза тIех хьувкъамаш доахилга Iалашдеш хилара тешал а ду.

ЛоархIаме да, Iай вIаштIехьдоаккхаргда, яхаш, тIехьа а ца тетташ, хIанззехьа а оахача лаьтташка кхои минеральни удобренеши ехкилга вIаштIехьдаккхар, тIоалал социйтаргйола хий дехкара балхаш сихдар. Уж дехкараш кхоачашдара массарел а боккхагIча лоархIаме я звеноши. Уж я, массаза а яхар мо, хьувкъам бахьан гурахьа денз хьинарера къовсам лоаттабераш. Цудухьа лоархIаме да звеноши сихагIа вIашагIйоххар а царна кхаши хиланза яргйоаца техникеи тIачIоагIъяр а.

ХЬУВКЪАМАШ лакхдара тIехбаьнна боккхача лоархIаме да дIадув фу. Цу хьакъехьа хоасто йоагIа Сунженски районера дукха колхозаш, къаьстта а «Победа» яха колхоз: цар йоккха терко ю дIадувча фуп. Цудухьа массе а хана шоай лоалахарча боахамашкарчул лакхагIа хул цар ялатий, технически, кхыйолча культурай хьувкъамаш.

Берригача юрта боахама болхлой, агрономий тIехдаьнна доккха декхар да хIара колхози совхози районированни дикача тайпаех долча фуцеи гибридашцеи Iалашъелга тIехьа ца дахар. ГIулакх вIаштIехьдаккха деза, 1966 шера 1 январал тIехьа ца доалийташ дерригa фу дIадера кондицей I-чеи II-чеи классашка кхоачашдеш кийчдергдолча тайпара.

Ялат дукхагIа даккхара геттара лоархIаме резерв я дуга дIадув лаьтташ кхы тIа а дукхагIа хулийтилга. Республикага торо я 1970 шу тIакхоачаш 12 эзар тоннага дIакхоачадеш дуга доахилга Iалашде. Дуга доаккхилга дегIааха деза керттерча даькъе Гудермесски Шелковской районий чотах. Цу районий боахамаша керда карадерзадаьча лаьттай хIара гектара тIара дуга 45—50 центнер йоах. 1966—1970 шерашкарча пхе шера планах белгалдаь дуга дIадера дола лаьтташ сихагIа тIрадерзадаь доахилга да хьалхашна латта декхар. Цул совгIа, лакхъянза яргьяц дуга леладара агротехника а. Керда карадерзадаьча лаьтташка удобренеш йохкилга, эггара дикагIа а хьалхагIа а хьувкъаш дола дуга фу дахьилга чакхдаккханза даргдац республике.

Республикера хьайбай боахам кIезиг-дукха дегIабенабале а, юрта боахама тIехьадуса дакъа долаш хьабоагIа.

ЭКОНОМИЧЕСКИ ОПЫТА ЗАОЧНИ ШКОЛА

„ДОАЛ ДЕ IОМАЛЕ"

КХОАЛАГIА ЗАНЯТИ

Дулх, шура, кхыйола продукташ йоахилгеи кийчъелгеи дIахо дегIадоаладара, хьайбай боахама отраслей рентабельность лакхъяра дола керттера наькъаш — уж да дарегIа доакъараш кийчделга, боахама чурча специализаце ларда тIа производствана концентраци елга, дукха къахьегам бодача балхашта механизаци елга, хозрасчетеи Iилмана дуденнараш а хьалха латта опыт а юкъекхахьареи ларда тIа къахьегам вIаштIехьбоаккхилга.

Укх шера ийс бетта баьча балха расчеташа хьахьувкхаш махиллара, юрта боахама министерства 39 совхозах 20 совхозо юртбоахама шу зенаш а хулаш чакхдоаккхаргдолаш да. Хьалха а санна зенаш хулийташ да хьайбай боахама доакъош.

Хьайбай продуктаех дIадодачун хьакъехьа баьча тохкамо хьахьувкх, дукхагIча колхозашкеи совхозашкеи уж продукташ яхарга додачох ахане дукхагIдар доакъарашка додаш хилар. Долче, колхозашеи совхозашеи, юрта боахама специалисташа, экономически анализа бюро массе а оагIора техка къоастаде деза доакъараш кийчдара план кхоачаш ца еш юкъагIйитара, царга додар лакха хилара бахьанаш, продукце единицага сов дукха доакъараш ухаш хилара бахьанаш — уж кхоачамбоацараш дIадахар духьа.

ХIанз массанена а дика хов, нагахьа санна боахамга дикал лакха йола, белока хьакъехьа вIаштIехьа дола, дарегIа доакъараш хуле совхозо, колхозо хьайбай дукхал а цар продуктивность а дикка лакхъелга, шерагара шерага дулх, шура, кхыйола продукташ дукхагIа йоахилга а кийчъелга а, хьайбай боахамах рентабельни дакъа хулийтилга Iалашдергхилар.

ХIАНЗ эггара лоархIамерчарех цхьа декхар да дерригa кийчдаь доакъараш фермашка тIаозилга, уж бригадираш бехктокхаме а болаш лораде дIалулга, массе а моттигашка долаш дола доакъараш кийчдари пайданагIча тайпара дуадари вIаштIехьдоаккхилга. Шурий, дулха, кхыча продуктай центнер яккхарга боарамал тIех доакъараш ахийта йиш яц.

ДIахо йодача хана гурахьа денз вIаштIехьа а даьккха, юкъекхахьа деза хIара ферме мошача доакъарий конвейер хулийтилга, дерригача шера цахаддаш хьайбаш лерттIа кхоачилга Iалашдергдолча тайпара.

Хьайбай продукташ дукхагIа яхара йола лоархIамера резерв хила а хиннай, йолаш а я хьайбаш дикагIа дебаделга, хьайбаш махулла кIезигагIа довш хилар Iалашделга, хIаьта иштта хьайбаш Iаьхара дусаш хилар дIадоаккхилга а.

ХIанз а дIадаьккхадац паччахьалкхенна дIатела хьайбаш дийна эзача кIезига доза долаши гIийлеи хул. Каст-каста нийслу паччахьалкхенна дIатела шура базисничул кIезигагIа хьоанал йоаллаш моттигаш. Дукха продукций йов боахамий доахан Iаьхара дусаш хиларах. Алхха цу тайпара дола боахама во доал деш хилар бахьан долаш дукха продукци юс колхозашкеи совхозашкеи ца кхоачаш, хIаьта цунах царна доккхий зенаш а хул.

Хьайбай продукце боарам, хьайбаш шоаш дукха-кIезига хиларга хьежжа хинна ца Iеш, цар дикалга, фуга хьежжа а хул. Хьалха латтача боахамий опыто тешам а болийташ хьахьувкх, хьайбай продуктивность лакха хулийтилга, доакъарех дикагIа пайда ийбелга племенной гIулакх дика вIашIтехьдаккхаро мара Iалашдеш ца хилар. Из гIулакх Iалаьмате боккхача лоархIаме хилар теркал а деш, укх шеррехьа а овлангара дена хувцанза баргбац племенной гIулакха болх. хIара колхозеи совхозеи дикача фух дола керттера доахан, хьакхарч, жа, коа тIара оалхазараш хулийтилга Iалашде деза. Балха цу даькъа кулгалдара лаьрхIа племенной гIулакха вола зоотехник къоаставанза варгвац.

Ховш ма дий, хьайбаш леладеча фермашка къахьегам нийса вIаштIехьбаьккхачеи цунна комплексни механизаци йичеи мара дарегIа йола продукци хург ца хилар. ХIаьта а дуккхача боахамашка цу деша геттара кIезига терко ю.

КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш а партеи правительстваи царел тIехьагIара решенеш а ка маьхала а ювлаш кхоачашъяр духьа шерра юкъекхахьанза яргьяц хьегача къих хьахулаш долчунца хьаштдолаш нах хилийтара принцип, хIаьта иштта Iилмана дуденнараши хьалха латта опыти Iомаелга, хьинаре юкъекхухьилга вIаштIехьдаккханза а даргдац. Цудухьа хьалха латта опыт йовзареи юкъекхахьареи болх беш а латт республике.

Дуккхача боахамашка вIашагIа а ехка, хадданза хан-ханнахьа болх беш я хьалха латтача опыта школаш, агротехнически кружокаш, экономически конференцеши семинараши.

КОЛХОЗИЙИ совхозийи партийни, профсоюзни, комсомольски организацей, парте райкомий сийлен декхар да махулла берригa юрта боахама болхлой юртбоахама производства лардаши новаторий опыти Iомаеча школашкеи кружокашкеи чуозилга, хIара колхозо, совхоза болхло, юрта боахама специалисташ лаьттах а хьайбаех а ювла продукташ дукхагIа яхара а кийчъяра а гIулакха йолаш йолча резерваехи торонехи пайда эцара болча къовсама юкъе дакъа лоацаш хилийтар духьа.

Ф. ЮРЧЕНКО,
КПСС Нохч-ГIалгIай обкома юртбоахама отдела заведующи.

Болх лерттIа вIаштIехьа ца баьккхача

Надтеречни районе комсаш кхеяр шерра даьржадале а, цхьабакъда укхаза хьалха санна боккха теркам тIабохийт ялаташ кхедара а.

Ховш махиллара, укх шерре а дIаболабе беза хьатIадоагIача шера ялаташ хьувкъадара тIехьара къовсам. ДукхагIа йолча совхозаша цу даькъе дика толамаш даьхад хIанзале.

Дувцаргда вай «Минеральный» яхача совхозах. Боахама кулгалхоша; специалисташа, механизатораша вIашагIкхийтта дийцар шоашта хьалхашна латта декхараш, вIашагIтехар фу, из дIадув агрегаташ, царна дIатIачоагIбир нах. Ялат кхедераша социалистически декхараш тIаийцар, дерригa агротехнико дIадехар кхоачаш а деш, лоаццача хана из дIадийна даккхара.

ХIанз массанена а гуш да цар шоай дош толамца кхоачашдаьлга. Масала, Висаитов Iалве агрегато ткъаь дийнахьа 800 гектара тIа ялат дIалийра. Иштта хьинаре къахьийгар Л. Сайдулаева, Ю. Закриева, кхыбараша а. Шоай совхозе ялат дIадийначул тIехьагIа лоалахарча совхоза новкъостала бахар укхазара механизатораш.

«Минеральный» совхоза юхе улл «Кругловский» совхоз. Ший ханнахьа дIадийна ялат цхьатарра хьалтIадаьннад укхаза. Планал совгIа 650 гектар дIайийнай совхозе.

— Из кIезига дац, хIанз боахама керттера дакъа комсаш кхеяр долча хана хIаьта а, — яхаш дувц совхоза керттерча агронома М. Кужонова. — Комсаш кхеяра дукха къахьега деза, хIаьта ялаташа тха экономика дикка дегIайоалаю. Масала, укх шера планал совгIа паччахьалкхенна 37 центнер кIа, 221 центнер мукхиштта кхыйола культураш дIаеннай оаха.

Дукха дийцар къонача агронома шоай толамех, Iалашонах, лаьца.

Ялаташ кхедерий балха тIа керттердар лаьттан структура, ховш, агротехнико дIадехар доагIача тайпара кхоачашдар да. Районе цу декхарех дика лоархIаяьй «Знаменский», «Новогорский», «Верхне-Наурский» совхозаш. Хетаргахьа хьатIадоагIача шера хьувкъам дика хургба цу совхозашка.

Цхьабакъда, массанахьа цхьатара дац гIулакхаш.

Фу бахьан да, масала, «Надтеречный» совхоз ший декхарех дика лоархIаеш ца хилар? «Тха техника типа я. Гусенични тракторaш тоъам болаш яц. «Сельхозтехнико» керда техника лац тхона», — яхаш дувц совхоза парторга П. Калиматова.

Совхоз ялат дIадера тIехьайнсай, из тайпа ледарло ялийтар кхыча доккхача кхоачамбоацаращца дувзаденна да, аьнна хеталу. Уж кхоачамбоацараш — цу совхоза кулгалхоша болх вIаштIехьбаккхар ледара леладарца, производствага дIадодархо ца дарца дувзаденна да. ХIаьта Iуйрийна ю планерка иттлагIча сахьата еш дукха моттигаш нийслу. Лоалахарча совхозерча механизатораша 7—8 сахьат даьлча дIаболабу шоай болх, хIаьта укхазарбараш нарядашка хьежаш латташ хул.

Шийтта сахьат даьннадар ялат дIадувча участке тхо дIакхаьчача хана. Балха овсарле тоъал совъяккха йиш йолаш хоза маьлха ди дар. Фу дIадувча агрегаташа сайца латташ дукха ха а йоаю.

— Лаьтта а дика да, цу лаьтта къахьегараш а хьинар дола нах ба, — йоах бригадира Дениев Адама. — Цхьабакъда, шиъ трактор кхоаяц фу дIадувча агрегата фу хьатIакхахьа. Цудухьа дукха сахьаташ доах агрегато сеца латташ. Фу хьакхахьа совхоза дирекце хьожаяь автомашин керттерча агронома нов. Ярошевича кхыча гIулакха лехк. Уж санна дола гIулакхаш боахамаштеи болхлоштеи Iаткъаш да.

ХIаьта уж кхоачамбоацараш дIадахара «Минеральный» совхозерча механизаторашкара новкъостал декхаш ба «Надтеречный» совхоза кулгалхой. ХIаьта механизаторша кхоачаш а ду цар декхар.

Иштта гуйрийнара балхаш ледара лел «Братский» яхача совхозе а. Керттерча агронома Тулатова ший керттера декхараш доагIача тайпара кхоачаш ца дар бахьан долаш шаьрданза, тоаданза долча лаьтта фу дIадувш моттигаш а нийслу укхаза. Цудухьа 25—27 сантиметр кIоарга хила деза оахам цхьаццанахьа 12—15 сантиметр мара кIоарга хилац. Уж оахамаш ду механизатораша нохара хьалха пхьд а йоацаш е тIехьа макха а боацаш.

Иштта укх тIеххьарча шин шера лаьттана ледара гIулакх дарах хьахур гуш да: районе эггара кIезигагIа ялат кхеду совхозо. Из лаьттан бехк бац. «Новогорский» совхозачул вогIа дац из. ХIара гектара тIара кIа—хьажкIа — 21,8 центнер, борц 19 центнер мара кхебаьбац.

Района кулгалхоша хьинаре къахьегаргда аьнна хет, уж белгалдаьха кхоачамбоацараш сихагIа дIадахара.

Я. ХАСБУЛАТОВ.

Пианина миссел йоккха а йолаш электроарган я шоана укх сурта тIа бIаргагур. Из хьаеш дукха къахьийгад № 7 йолча школа столяраша а токараша а. Бакъда, цун бокъонца бола дай ба 11-ча классера дешархой Жарков Володяи Сальников Володяи.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) В. Жаркови В. Сальникови.

И. Плиева сурт.

ЦIЕНА ХИЙ ХУРГДА

Нохч-ГIалгIай хьу чакхйоахача мебельни объединене чуйоагIача гIишлой управленера Тимаев Ризаудина кулгалдеча бригада коллектив я Алхан-Кале водохранилище еш. Шовзткъе пхиъ саг ва бригаде, эггара лоархIамегIа дола балхаш да цар хIанз дераш. Ши резервуар аьшкабетонаца тоаяь баьннаб уж, хIаьта лаьрхIачул хьалхагIа цхьаькха ши резервуар тоае лаьрхIад цар. ХIара денна ший нормаш тIеххоачашъеш дика къахьег арматурщика Картавочкин Егор Васильевича.

ЧIоагIа хала ба бетонщикий болх, хIаьта а уж халонаш эша а еш шоай нормаш тIеххоачашъю бригадерча кхалнаха а, масала, Гайрбекова Сацитас, Темирханова Лейлас, Хизирова Еситас. Иштта хьинар ца кходеш къахьег плотникаша Асхабов Хамдеи Берсануkaев Нажмуддинеи. Дика лоаттаю бригада эшаш йола гIишлой материалаш шофера Мадагов Джема.

Укх шера дерригa балхаш даь а даьха, 1966 шера цIена хий чудоттаргда водохранилище.

Доккха совгIат хургда цунах Алхан-Кале бахараштa, — йоах бригадира Р. Тимаева.

Я. ЦУЕВ.

КIЕЗИГА IАЛАШДУ ДОАКЪАРАШ

Шелковской района «Червленный» яхача колхоза шоллагIча ферме укх деношка хиннача собране хьалха санна хьайбашта тоъал доакъар дац яхаш нъамаьлаш деш бар доаркаш. Иштта дувца дуккха бахьанаш да колхоза хьайбаш леладерий.

Хадданза укх тIеххьарча кхаь шера паччахьалкхенга шура йохкара план кхоачаш ца еш хьаенай колхоз. Кхы дикагIа да ала йиш йолаш дац цар укх шерара хьал а. Итт бетта шура йохкара план кхоачашъяьяц.

Кхоъдиъ шу хьалха даим шоай декхараш тIеххоачаш а деш районе хьалха латташ бар цу боахама хьайбаш леладераш. Цудухьа хатта доагIа миштa эттаб уж укх хьала тIа аьнна? — Из иштa хилар керттера бахьан хьайбашта тоъал доакъар ца лоаттадаьлга да. ТIаккха укх шера дерригa Iалашдаь 6290 центнер гIожа доакъари 6800 центнер дIаелла силоси мара яц колхозе. Цох планах 53 процент мара хилац. ХIаьта цар Iангара баккха безаш 400 гаргга етти цул совгIа дукха кагий хьайбаши да.

Май бетта денз юкъера лаьрхIача беттагара беттага 10 тоннал кIезигагIа шура йоаккхаш хьаенай укх шера колхоз. Геттара кIезига шура яьккхай октябрь бетта колхоза шоллагIча ферме.

Доаркашеи, хьайбаш леладерашеи, кулгалхошеи яхачох а хьагучох а лерттIа хьайбаш доажаде даьгIенаш яц колхозе. Бакъда, мадарра аьлча даьгIенаш телхаяьраш уж шоаш ба. Укхаза тахан доахан доажалаьча кхоана жа доажаду. ВIаши къоастаьяц хIара жа леладеча фермаи шурий фермаи хьайбаш дажаргдола моттигаш.

Ферма къахьегамхоша дувц цохьалха ферма гонахьа жа ца доажадеча хана дика буц хулар хьайбашта яхаш. ХIаьта даьгIенаш тоаяра деш хIама дац укхаза. Колхозе геттара кIезига дIаюв сийна масса.

Бакъда, доакъарца дувзаденна доацаш кхы а да колхозе хьайбай продукташ алсамъяхара новкъа дола кхоачамбоацараш.

Хьайбашта гIулакх деш болча наьха материальни безам совбаккхара деш цхьаккха хIама дац укхаза. Е доаркашта юкъе а е шоашца яхье яьннача «Коминтерн» яхача колхозаца а ях леладара гIулакх вIалла гуш дац.

Колхоза шоллагIча ферма механизаци яьяр. Бакъда цар дIаоттаяь «елочка» хIана болх беш яц. ХIана бац но болх аьнна аз хаттар дича, ферма заведующе аьлар:

— Болхлоштa караерзае мaгaнзар из. Цул совгIа, аппаратура вIаштIехьъяьяр цун, — яхаш дувц цо. Иштта дий-хьогI из?

Дукха хийцаб укх тIеххьарча шерашка шоллагIча ферме заведующеш. Йусар ши бутт гаргга ха мара яц, тIаккха колхоза кхы а паччахьалкхенна дIаяла езаш дуккха шура я. ХIанзчул тIехьагIа хьайбаш леладерий балха йоакхо а еш, лерттIа хьайбашта Iана доакъар лоаттадойя план кхоачашъе мег колхозо. Боахама кулгалхой декхарийла ба сихха болх тоабе.

С. МАЙСИГОВ,
собкор.

«СЕРДАЛО»
3-гIа оагI. 13 ноябрь, 1965 шу.

Б. ЗЯЗИКОВ

КIОАРГГА ЯЗДЕ ВАЙ ЗАМАН ТУРПАЛЕХ!

Ноябрь бетта хьалхарча кхаь дийнахьа болх бир Нальчике вIашагIкхийттача Къилбаседа Кавказеи Волга тIарча республикайи прозаикийи писателий форумо. Кхаь дийнахьа дийцар а дабихар а цхьа дош дар — вай хьанара прозеи цун декхараши. Форуме гулбеннабар Москвера критикаш, литературоведаш, Къилбаседа Кавказера а, Волга тIара а, республикашкара а писателаш, литературоведаш. Кхаь дийнахьа форума доакъашхоша ладийгIар хIара къаман литература викалий докладашка. Цул совгIа шоаш проза хьакъехьа баьча тохкама балхах докладаш йир московски критикаша Бровмана, Шкерина, Колесникова, кхыбараша.

Башха дукха ха яц лоаман литературай керттера жанр поэзи хинна. ХIанз уж жанраш а литература формаш а тайп-тайпара хилар, уж понагIо дегIаяхкар белгалдаккха йиш я.

Вай хана хьакхоллача литературанна эша хьаст бух боацаш ба ала йиш я, хIана аьлча из хьаст даиман бизза лоаттабу коммунистически общество хьалъераша, социалистически рузкъа а гIирс а Iалашбарах шоай вахара хьисап даьча советски адамаша, коммунистически къахьегама хьокхамаша.

Кхыметтел яхача ханах — исторех вай литературо яздеш хилча а цо таханарча ден проблемаш йоашх, уж кхоачашъяра гIо ду.

Укх тIеххьарча шерашка къамий литератураша хьакхелла произведенеш, царца вай нохч-гIалгIай литература а долаш, тайп-тайпара ларxIа езаргьяле а, цхьан даькъе цхьатара да уж — массанахьа а вай ханара тема теркалъеш тIаийца хилара, прозаикаш боккхий бараш а къонабараш а цу хьакъехьара произведенеш хьакхоллаш хилара.

Из вахаро тIагIертта литературагара дIадехаш долга дика хайра нохч-гIалгIай писателашта дукха ха йоаццаш районашка литература деношчакхдувлача хана. Литература дешараша писателашца къамаьлаш а деш, шоай дагардараш хьадувцаш а, ловца боаккхаш е кхы къамаьл хилча а, хьаккхашта хьахойтар вай ханарча гIулакххех, къахьегама турпалех, дикача нахах йола произведенеш шоашта хьашт хилар. Из вIалла а тамашийна ца хиларал совгIа, иштта хила доагIаш да, хIана аьлча литература дешарий сакхетам лакхбеннаб, цар хьашташ дегIадаьхкад. Цудухьа вай заман вахар белгалдаккхар, цун мах бар, советски наьха къахьегам, цар обществан рузкъа совдаккхаргахьара лоIам художественни формашца а торонашца а хьахьокхар Iалашмате боккхача лоархIаме а дийца дарглоацаш а да. Къахьегамах шоай вахара хьисап даьча адамий шоай дагардараш а, шоай дега гIозале, сина эшамаш да, хIаьта уж художественни прозаца хьахьокхар писатела сийлахь декхар хила а хиннад, кхы дIахо хила а деза.

Къилбаседа - Кавказерча прозаикий форуме дувца оттадаь итташ романаш, повесташ, очеркаш, дувцараш дар. Царна юкъе дар вай писателий книжкаш — А. Ведзижева «Лар», У. Гойсултанова бераштa язъяь «Арби» яха повесть, Мамакаеви Ошаеви «Пхьенаш лехилга дIададар» цIи йола повесть, Б. Зязикова «Ираза никъ» яха книжка. Форуме къамаьлаш даьраша яьхачох а, цига йийцача произведенешка диллача а — къамий литератураех доалла керттера цхьа кхоачамбоацар — болхлой классах йола произведенеш ца хилар да. Цу тайпарча ледарлонна мукIарло ду вай писателаша а. Къилбаседа Кавказа писателий совещани хиллалехьа массехк ди хьалхагIа нохч-гIалгIай писателий партийни собрани хилар КПСС сентябрьски Пленума решенеш ювцаш а цунца дувзаденна писателашта хьалхашка отташ дола декхараш белгалдеш а. Шоай партийни собране писателаша мукIарло дир болхлой классах йола онда произведени хIанзалца вай литературо хьакхолланза хилара а из писателий ледарагIа дола гIулакх хилара а. Из тамашийна а да, хIана аьлча исторега диллача а хIанзарча заман гIулакхашка хьежача къахьегама турпалали сийлеи йола грозненски болхлой класса йоккхача художественни произведенешта юкъе хила езар. Мехкдаьттахой, химикаш, дукха ба художественни литература образаш хинна дIаотта хьакъ долаш.

Шийна чухь доккхий а чоалхане а хIамаш хIара денна хьахулаш йолча вай заман гIулакхаш писатела сийрдача бIарга къайладаха а цун дийлача лергашта ца хозаш а лиса йиш яц.

Мишта йийцар писателий форуме нохч-гIалгIай проза, малагIа белгалонаш яр совещане цу хьакъехьа яьраш? Нохч-ГIалгIай проза чIоаггIа дегIааха йолаелар вай парте XX съезд хилча денз.

Цу хана денз чIоаггIа дегIаденад вай литераторий творчески опк, цар художественни говзал, лакхбеннаб литература произведеней идейни чулоацам. Белгалдергда вай романаш: Арсанова «Маца довз доттагIал», Мамакаева «Революцен Мурд», Ошаева «Алан шераш», Музаева «Къонахий болар», «Орга АтагIа», повесташ: Базоркина «ТIахьехам», Бокова «Райхьант», «Хала никъ», Чахкиева «Доппо бIоагIий» яха роман, дуккха кхыдараш. Уж йоккхий произведенеш цIаьхха, мишта хул а ца ховш, хьахиппаяц. Вахаро ше дIадехар вай писателашкара къаман дахача историен цхьан даькъах йола произведенеш хьакхоллар а художественни торонашца кхувш йоагIача тIехьенна из турпала истори хьадувцар а. Цудухьа нохч-гIалгIай писателаша шоай декхар даь тIаийцар Сийлахь-боккхача Октябра идеяшта тIехьа шоай са дехка нохчашеи гIалгIашеи лоаттабаь къовсам хьахьокхилга. Цу хьакъехьара книжкаш арадаьлар. «Маца довз доттагIал» яхача романа тIа Арсанова хьахьокх ший къаман революционни сакхетам гIотташ лаьттача Россиерча пролетариатаца бувзаме хилар. Халкъий доттагIал ма дарра довза а довз цу цхьана лоаттабаьча къовсаме. Романа тIара турпалаш — Октябра уйлаех биза бола нах ба, уж бакъдолчоаи нийсхоннеи тIехьарча къовсаме кот а ба.

Революцен эпопея дIахохьу Мамакаева «Революцен Мурд» яхача романаца. Цу тIа бувц граждански тIом эттача ханара нохчашеи гIалгIашеи Советски Iаьдала тIехьа лоаттабаь революционни къовсам. Базоркина «ТIахьехам» цIи йолча повеста тIа дувц ГIалгIашкахьеи Владикавказеи 1918 шера хинна хIама. Цу произведене дикал белгалйоал котало шоашкахьа яллалца латта а къовса а чIоагIо яьча лоамарой лоIам цо мабарра хьахьокхарах.

Цу тайпара нохч-гIалгIай художественни литературана художественни формашца юкъедахар йоккхагIча тIехьеп революционни а турпала гIулакхий а Iаьдалаш, хIана аьлча бе герз а доаллаш, тIемаца Октябра тIемадахараш лорадаьраш уж ба. Из литературан толам вай хана боккхача лоархIаме ба — цо гIо дергда кхувш йоагIача тIехьенна кхетам бала а, царна шоай Даьхе дукхагIа езийта а, къамий доттагIал совдаккха а. Из—писателашта ширъяьннача замах къаста ца магар дац, из — вай заман проблемех цаI кхоачашъяр да.

ХIанз нохч-гIалгIай писателий проза уйлаех кхийна заман турпал лохаш а цунах йола произведенеш хьакхоллаш а я. Иштта тIеххьарча шерашка арадаьннад Ведзижева дувцараш, Бокова повесташ, Мамакаева дувцараш.

Нальчике хиннача совещане иштта белгалдаьхар хIанз вай литературах доахка кхоачамбоацараш а цунна хьалхашка латта дIахо йодача хана кхоачашданза дардоаца декхараш а. Къаьстта аьлча, писателаш декхарийла ба болхлой классана хьалхашка, хIана аьлча цу темо хIанз а ший моттиг дIалаьцаяц.

Къилбаседа - Кавказерча писателий форумо лаьрхIар дIахо йодача хана вай ханарча тематика произведенеш махулла дукхагIа хьакхолла.

Доазол дехьара

ТЕХАСЕ ХИННА СОВЕЩАНИ

ВАШИНГТОН, 11 ноябрь. **ТАСС-а корреспондента В. Петрусенкос** хоам бу:

Техас яхача штатерча ший ранчо тахан Iуйрийна лоархIамера совещани еш ва президент Л. Джонсон арахьарча политически тIемеи проблемашта. Цига дакъа лоацаш ва паччахьалкхен секретарь Д. Раск, оборона министр Р. Макнамара, паччахьалкхен секретара заместитель Дж. Болл, къаман кхерамзлеи гIулакхашта вола президента къаьстта помощник М. Банди. Кепа йоазон дешашта волча КIайча цIен секретара Б. Майсера баьча хоамах, совешане дувцаргда Вьетнамерча тIемах дола «оперативни дешаш», малхбузенгерманск и канцлер Эрхард США гIоргвола визит, 17 ноябре Рио-де-Жанейро хьаеллача Латински Америка пачхьалкхений кхыча мехкашцарча гIулакхий министрий конференцера США позици.

Ювцаргья кхыйола арахьара политически проблемаш а.

Техасе вIашагIкхеталe хьалххагIа президента Джонсона кулг яздир укх шерара 28 ноябрь «Къулбехьен Вьетнаме нийсхон машар оттабара шоай синош кходеш мел боацарий сийна «лархIарен дуIайи» ди да аьнна хьакхайкадеш йолча прокламацена. Кхыча дешашца аьлча, американцаш тIахьех къулбехьен Вьетнама патриоташта духьала къахетам боацаш къовсам лоаттабеши цу мехка бахача наха духьала «даьгача лаьттан» тактика лелаеши болча США, Австрале, Нови Зеланде, Къулбехьен Корея герзашцарча низий, сайгонски режима марионеточни бIуний салташта дуIаш дара.

Белгалдоалаш да, дуIаш дара хержар Вьетнамерча машара духьа американцаш Вашингтона тIаболабалийта аьнна оттадаьча денна — 27 ноябра тIеххьа доагIа ди хилар.

СОЦИАЛИЗМА МЕХКАШКА

ПРАГА. Хьайийлай Чехословаке Къаман собране аргIанара сесси. Депутаташа ювцаргья халкъа боахама доал дара кердача принципашка хьежжа центрера кулгалделга вIаштIехьдаккхара хьакъехьара правительства хьачуенна законопроект. Сессе ювцаргья словацки Къаман совета балха хьакъехьара отчет а хIаьта иштта Къулбехьен Словаке Iаьржа хий дарах хинна эзнаш дIадахара даьча балхий хьакъехьара правительства отчет а, цу тайппара кхыдола дешаш.

БУДАПЕШТ. Укхаза заседани еш я балха юкъе дакъа лоацаш Австрера, Болгарера, Венгрера, ГДР-ера, Италера, Польшера, Советски Союзера, ФРГ-ера, Чехословакера, Югославера специалисташ а болаш йола машиностроительни промышленноста Iилман объединене конгресс.

Производство вIаштIехьъяккхара проблемаш ювца болабелар конгрессе дакъа лоацараш. Белггала аьлча, цига дувцаргда торговли техически дегIаахари эвгайоахаш тоаяри хьалхагIа дийкъа лоаттадеш хинна гIулакхаш дIадахарца дувзаденна дола дешаш.

БЕРЛИН. Фрейбергерча горни академе белгалдоакк ший 200 шу дизар. ГДР йолаш хьайоагIача юкъа йоккха Iилман центр, мехкарча доамех рузкъаш доахача промышленноста кадраш кийчъю пхьоале а хинна дIаэттай академи. Цига дешаш ва 4000 студент.

Юбилейна хетаяь вIашагIтехача торжественни заседане къамаьл даьча ГДР Министрий Совета председатела заместитела А. Абуша белгалдаьккхар, Iилман лоархIам ГДР вахаре, цун экономика дегIайоаладеча. халкъа материальнии культурнии рузкъаш кхоллача тIа-тIа дукхагIа лакхлуш хилар.

УЛАТ-БАТОР. 45 шу дизад «Унэн» («Правда») яхача газета — Монгольски халкъа - революционни парте Центральни Комитетеи МНР правительстваи органа хьалхара номер араяьннача дийнахьа денз. Дерригача монгольски кепа йоазон ди санна белгалдоаккхаш да из ди.

«Унэн» хьахиннад Монголе халкъа революци йолаеннача юххье, къахьегама братство халкъа парте кулгалца дега гоама йола феодальни строй дIаяккха а халкъа-демократически Iаьдал оттаде а кийчлуш йолча хана. Цу хана денз коллективни агитатор, пропагандист, организатор а долаш партена, Монголе дерригача къахьегама халкъа тешаме гIулакх деш хьадоагIа газет.

(ТАСС).

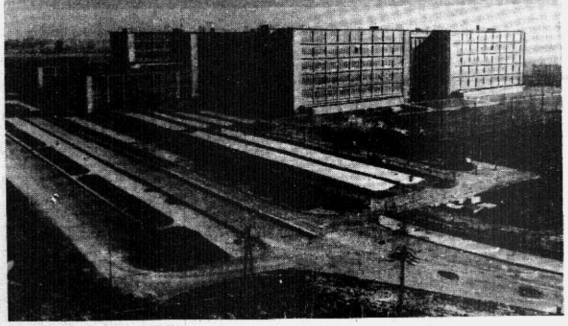
СИЙ ДОАЦА ПРОЦЕСС

ВАШИНГТОН, 11 ноябрь. (ТАСС). ХIанз шоллагIа кIира долаш йолча, США Коммунистически партена еш латтача процессо кхоллар хьалъийцар Компартенеи мехкарча кхыча прогрессивни организацештеи духьала ФБР-о леладеча шпионско-подрывной гIулакхашта тIера.

Правительства цIерах къамаьл деш хиннача обвинитело судага дIаелар Коммунистически парте ерригача организацештеи членаштеи даим тIехьа лелаш хилара, хIара цар боаккха гIа дIаязбеш хилара тешал деш йола, шоай агенташа яьча доносех йизза йола яьшка.

Самардийнахьа суде лотнъам бир бехк бе эттача хьалхарча «тешо» — циггача гучадаьнначох, ФБР-о мах телаш йолча агенто, г-жа Томпсон яхачо. 1950 шера йолаелар из ФБР-ца болх бе, Калифорне машара тIехьарча боламе дакъа лоацаш хиннараштa американски охранкага мотт а бетташ. ФБР приказах 1953 шера Компарте яхар из. Дукха ха ялалехьа из расисткеи ФБР агенткеи хилар гуча а даьнна, партера эккхайир из. 1962 шера денз Компартенеи цун членаштеи духьаларча дуккхача процессашка уж бехке беш «тешал» увтташ хьаенай из. Цу тайпарча процессашка цо лотнъам массаза бу ФБР-гара совгIата ахча ийду цо.

Маккарэна законо яххача тайпара, США юстице министерстве 1961 шерре а денз дIаязвала кийча вола саг США компарте мугIараштa юкъв хиннав а хIаьта из «саг» г-жа Томпсон я а ала гIертар обвинитель. Компарте защитникаша г-жайга. Томпсонага массехк хаттар а даь атта гучадаьккхар регистраци еча хана язъе езаш йола форма цунна цIаккха а бIаргаяйна а цо йийша а ца хилари цунна из форма эггара хьалха обвинене викало ер процесс йолаялале кIира хьалхагIа мара йовзийта ца хилари. Цар судага дIахайтар цхьан юкъа Компарте мугIараштa юкъе тийшача балхах чувайтача ФБР-о мах телача агентах «парте член» лархIа йиш ца хилар.

Чехословаки. Простеевера (Къулбехьен Моравик) яхача городера керда швейни комбинат. Ший тайпарча предприятешта юкъе Европе эггара йоккхагIа ярех йола цхьа предприяти я из.

ЧТК—ТАСС сурт.

ЛЕНИНГРАД. Дукха ха йоаццаш Туркменера корабаь, кхерасанна чIоагIбенна пальмови гIанех хинна мажарг шийна нийсса кхы цхьаькха йоаца манускрипт хинна хиннай. Цар текст язъяьй древнеиндийски меттала брахми йоазонца.

Хьалхара оагIув хьавIашагIъеллачул тIехьагIа ленинградски востоковедаша соцадаьд, из монахаща леладе дезарий бокъонашца цхьана сарвастивадинай (буддизма теченех цхьанне викалий) хинна хIамаш я кораяьраш.

Цу замалахьарча пальмови гIанаш тIара ужжамо дола памятникаш кхы цхьашахьа а дац.

Еррига текст хьавIашагIъелла а Iомаяь а яьнначул тIехьагIа Iилман комментареш а йолаш кепа теха араяккха кийчъергья из Iилмахоша-индологаша М. И. Воробьева-Дисэтовскаяси Д. Н. Темкинеи.

СУРТА ТIА: хьавIашагIйоллаш латта пальмови гIанаш тIара уникум. Аьрдехьа — зIамагIа йола Iилман болхло М. Воробьева-Дисэтовскаяи рестовратор Г. Макарихинаи.

А. БАХАРЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Вайцига эггара хьалха

Дуккха ха йоаццаш халкъа творчества Республикански ЦIагIа хьайийлар республикански кинофотоклуба фотовыставка. Из яр Октябрьски революце 48 шу дузача денна хетаяь, вай республике эггара хьалха хула выставка.

Выставка хьайийлар халкъа творчества Республикански ЦIен директора нов. С. И. Пяташа.

Выставке шоай балхаш хьокха дайталар 84 авторо, хIаьта цига хьахьокхаш да 30 авторо хьадайта суртaш. Уж да къахьегам, салоIам, дешар, иштта кхыдар дувцаш. Дерригa 150 совгIа сурт да выставке. Уж даьхал лораша, хьехархоша, мугIарерча болхлоша, колхозхоша, дешархоша, кхычар. Цул совгIа, выставке дакъа лоацаш ба фотографаш-профессионалаш а. Масала, Грозненски мехкдаьтта института болхло Е. Неделя, центральни фотолабораторе воккхагIа вола лаборант Ю. Попов, пенсионер А. Кобиашвили.

Безам тIаозаш да выставке долча суртех дукхагIдараш, иштта «Ший посте» яха Неделя сурт, «Азовскера чкъаьрий лувцараш» яха Черняева сурт, кхыдараш.

Денна - ден дукха нах ух фотовыставкага хьажа. ХIанзле выставкага хьежав нхи бIаь совгIа саг. Царех цхьаболчар отзывайи предложенейи книжка тIа выставках шоашта хетар яздаьд.

А. ЦИЦАЕВА.

КУЛЬТУРА УНИВЕРСИТЕТ БОЛХ БЕ ЙОЛАЕННАЙ

Дукха ха йоаццаш Шаьла районе лоархIаме событи хилар. Укхаза болх бе йолаелар культура районни университет.

ВЛКСМ-а районни комитетои культотделои вIашагIъеллар университета совет. Литература, музыка, театр дукха дезараш ба совете чубоагIараш — верригa ворхI саг.

Цу дийнахьа гулбеннача хьалхашка къамаьл дир районни культотдела заведующе нов. Лукашкинас. Бетта шоза болх беш хургья университет. Цул тIехьагIа репродукцеш хьахьокхаш живописа произведенеш мишта кхетае еза дийцар республикански краеведчески музея Iилман болхлочо О. Голованова.

Культура университета хьалхара заняти чакхъяьлар третьяковски галлерея репродукцеши изобразительни искусство ювцаш кинофильмеи хьокхарца.

Г. ТИМОХИН,
Шаьла района культура общественни университета ректор.

ФУТБОЛ

«АРАРАТ» КОТЪЯЬЛАР

Селхан Орджоникидзе цIерахча стадионе аргIанарча матче вIашагIкхийтар Ереванера «Арарати» «Тереки». «А» класса хьалхарча группе чуяла ерригa торонаш йола еревански футболисташ котбовла безаш бар, тIаккха мара гарга кхачацар уж дагалаттар кхоачашдара. Цунга хьежжа хилар ловзар а. Вай хьаьшаша ерригa уйла, берригa низ тIабахийтар «Терек» эшаяра, хIаьта цар из вIаштIехь адаьлар. Нагахьа санна хьалхара тайм счет 0:0 а йолаш грозненцашта чакхъяккха мега дале, шоллагIча тайме ши бургац чутехар ереванцаша. Из счет кхы а йоккхагIа хургья нагахьа санна «Терека» защитеи къаьстта цун вратарь Гаврикови дика лайза бецаре.

Укх шера Грозне кхы ловзаргьяц вай команда.

М. МУСИЕВ.

Дика вIаштIехьдаьккха дIахьу производстве ни дешар Грозненерча № 2 йолча цхьайтта шерарча школе.

ДЕШАРХОША ГОВЗАЛАШ IОМАЮ

Укх шера а тайп-тайпара говзалаш Iомаеш ба цу школа дешархой. Цхьабараш Грозненски крекинг-заводе шоллагIбараш хIамаш тегача мастерскешка. ХIаьта, геттара сакъердаме дIахьу шоай практика мехкдаьтта Грозненски Iилма - тохкама институте говзалаш Iомаеча цхьайттлагIча класса дешархоша. Уж ба электронно-вычислительни машинаца болх бе Iомалуш.

Тхо хилар цар аргIанарча заняте. Цхьабараш чуийнна задачаш деш боахкар, вожаш урока шоашта енна задани кхоачаш а яь новкъостий йистебаларга хьежаш багIар. Цу ханна вIаштIехьдаьлар са цар хьехархочунца Юрий Георгиевич Строковскеца къамаьл де.

Фу Iомадеш ба дешархой аьнна аз даьча хаттара жоп луш цо дийцар: «Юххьанца чоалхане йоаца машинаш Iомаеш дар тхо, цул тIехьагIа полуавтомати тIаккха автомати Iомайир, хIаьта хIанз электронно-вычислительни машинаца болх бе Iомалу. Из машина я «Урал-1» яхача серех. Лакхехьарча дешара заведенешка, проектни бюрошка, Iилма-тохкама институташка чоалхане задачаш тахка лаьрхIа я из. Из машин цар IомайичамоллагIа кхыйолча серех йолча машинаца а болх бе ховргда царна.

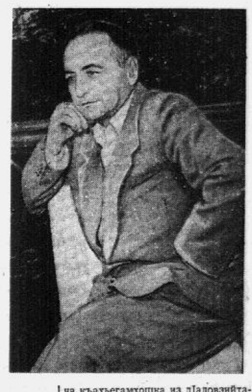
Теоре курс чакхъяккха дукха хIама дисадац. Цул тIехьагIа практика йолалургья. Из хургья 1966-гIа шу доладелча денз дешара шу чакхдаллалца. Цул тIехьагIа шоаш Iомадаьр хьахьокхаш шоашта еннача заданех отчет язъергья бераша.

...Циклически операцей болх бовзара хетаяь яр цу дийнахьа цар хиннача занятей тема. Дика кхет уж шоашта еннача заданех. Электронно-вычислительни машинацара болх чIоагIа безабеннаб дешархошта. Фунтикова, Фарастенкона, Стефанидена, кхыбараштa. Царна юкъера къаьстта вувца веза Н. Озниев. ХIанзле сага новкъостал доацаш ше задача программа оттаю цо. ХIанз а тхо цига долаш ший задани кхоачаш а яь кхычарна новкъостал деш воаллар из.

Дика говзал караерзаеш ба дешархой. Школа йистеяьккхачул тIехьагIа юкъера образовани хиларал совгIа дешархошта лургда электронно-вычислительни машинаца болх бе харах дола удостоверени а. Цул тIехьагIа цар йиш хургья производстве балха баха.

А. ЦИЦКИЕВА.

Б. Х. ЗЯЗИКОВ

1965 шера 12 ноябре цIаьхха кхелхав Нохч - ГIалгIай АССР писателий союза правлене бехктокхама секретарь, СССР писателий союза член **Зязиков** Хусена Бахьауддин.

Зязиков Хусена Бахьауддин ваьв 1908 шера Наьсарен района Буро-кIалха. 1930 шера педагогически техникум йистеяьккхачул тIехьагIа СурхотIа хьехархо волаш а школа заведующи волаш а болх баьб. 1932 шерагара 1934 шерага кхаччалца «Сердало» газета бехктокхама секретаралла болх баьб. 1934 шера из вохийт Наьсарен районо заведующелла, хIаьта цул тIехьагIа юха а журналистски балха тIа вода из, Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен издательства редактора, КПСС обкома кепа йоазонна волча инструктора, «Даьхен воI» яхача фронтовой газета партийно - комсомольски балха отдела начальника гIулакхаш тIа хиннав.

1957 шера КПСС ЦК-ча ВПШ ялх беттара курсаш йистеяьхачул тIехьагIа Нохч-ГIалгIай книжни издательства директоралла болх беш хиннав Зязиков Хусена Бахьауддин. Цу шеррехьа а КПСС обкома пропагандай агитацеи отдела заведующелла чIоагIваьвар из.

ТIеххьарча шерашка Нохч-ГIалгIай АССР писателий союза правлене бехктокхама секретаралла болх беш вар Зязиков, цо дикка доккха дакъа лаьцад Нохч-ГIалгIай литература дегIадоаладара а дукхача къахьегамхошка из дIадовзийтара а юкъе. Цун «Турпала вахарцара ийс ди», «Ревелюце цIерах», «Ираз», «Дега гIозле» яха повесташ, «Советски сага лоIам» яха дувцарий сборник, кхыйола произведенеш дешараша лакха мах баь я.

Зязиков Хусена Бахьауддин хьинаре дакъа лоацаш вар республика общественно-политически а культурни а вахара юкъе.

Виц ца луш дукхача хана тха дегашка хургва Зязиков Хусена Бахьауддин.

Новкъостий группа.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа, хьажа

РАДИО: 6.30 — Юрта боахама болхлошта передача (нохчий меттала). 6.45 — РВ-23-и УКВ цхьоалагIчеи программе гIолла ашараш. 6.45 — Горсете гIолла хоамаши ашараши. 7.10 — «Грозненский рабочийн» «Комсомольское племян» газетий обзор. 7.20 — Передачай программа. 8.20 — «Сердало» газета оагIонаш тIара. 8.30 — Ашараш. 8.45 — «Къона тIехье» яха передача (нохчий меттала). 15.00 — «Шоана дукха езаенна ашараш» яха Чахкиев СаIида инсценированни дувцар (гIалгIай меттала). 15.45— «Къонал» яха передача (нохчий меттала). 16.00 — «Коммунист коллектива са да» яха очерк (эрсий меттала). 16.15 — Ашараш. 16.30 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 16.45—Керда хоамаш (эрсий меттала).

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.25—«Позывные земли» яха Iилма - популярни фильм. 18.40—«УнахцIено» яха телевизионни журнал. 19.10 — «Вай заман запорожцаш» яха бакъдолчоа тIера хьанийца фильм. 19.25 — Потапов Павела иллеш. 20.05 — СССР халкъа артиста Глебова творчески портрет. 20.40 — «Нагахь санна хьо бакъвале» яха художественни фильм. 22.00 « Тарасова лаьтта цIей да» яха кино никъ бара клуб.

Нохч-ГIалгIай АССР писателий союза правлене чIоагIа хала а хеташ, дIахойт писателий союза бехктокхама секретарь, писатель
ЗЯЗИКОВ
Хусена Бахьауддин
ханаза кхелха хилар, хIаьта цун дезалгеи гаргарча нахагеи кодам а бу.

«Сердало» газета редакце болхлой коллективо, чIоагIа хала а хеташ, кодам бу писателий союза правлене бехктокхама секретарь писатель
ЗЯЗИКОВ
Хусена Бахьауддин
ханаза кхалхарца цун дезалгеи гаргарча нахагеи.

Радиовещанеи телевиденеи Нохч-ГIалгIай комитета коллективо дега чIоагIа бохам болаш кодам бу писатель
ЗЯЗИКОВ
Хусена Бахьауддин
кхалхарца цун дезалгеи гаргарча нахагеи.

Нохч-ГIалгIай Республикански краеведчески музея коллективо Нохч-ГIалгIай АССР писателий союза бехктокхама секретарь
ЗЯЗИКОВ
Хусена Бахьауддин
ханаза кхалхарах чIоагIа хала а хеташ кодам бу цун дезалга а гаргарча нахага а.

Город Грозне, 30 участок, 90 корпус, 5 кв. вахача гр-на **Гаврилов** Виктор Григорьевича суде деннад г. Грозне Верхоянски улицагIа 31, кв. 1, яхаш йола ший сесаг **Гаврилова** Маргарита Александровна ше йитарах дола дош.

Дош дувцаргда г. Грозне, Октябрьски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Цlеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора — 2-41-23; редактора зам. — 2-07-01; бехктокхама секретара — 2-45-48; партийни вахарен, промышленнии, юртбоахамен, культуран, письмойн отделий — 2-25-72; корректорске 2-09-20.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: редактора — 2-41-23; зам редактора — 2-07-01; ответственного секретара — 2-45-48; отдела партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного, культуры и писем — 2-25-72; корректорской — 2-09-20.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект 7/84.

Типография из-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05544 Заказ № 6180